

Stanisław Mędak

PRAKTYCZNY
SŁOWNIK
ŁĄCZLIWOŚCI
SKŁADNIOWEJ
CZASOWNIKÓW
POLSKICH

universitas

S Ł O W N I K J Ę Z Y K A P O L S K I E G O

PRAKTYCZNY
SŁOWNIK
ŁĄCZLIWOŚCI
SKŁADNIOWEJ
CZASOWNIKÓW
POLSKICH

JĘZYK POLSKI DLA CUDZOZIEMCÓW

SERIA POD REDAKCJĄ
WŁADYSŁAWA MIODUNKI

KATEDRA JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO
UNIwersytetu Jagiellońskiego

Stanisław Mędak

PRAKTYCZNY
SŁOWNIK
ŁĄCZLIWOŚCI
SKŁADNIOWEJ
CZASOWNIKÓW
POLSKICH

Kraków

© Copyright by Stanisław Mędak and Towarzystwo Autorów
i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2011

ISBN 97883-242-1417-4

TAIWPN UNIVERSITAS

Opracowanie redakcyjne

Wanda Lohman

Recenzent

Bronisława Ligara

Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego

Projekt okładki i stron tytułowych

Sepielak

Skład i opracowanie graficzne tekstu

Mirosław Krzyszkowski

www.universitas.com.pl

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne _____	7
Bibliografia _____	13
Lista haseł czasownikowych _____	16
Wykaz skrótów oraz znaków graficznych _____	23–24
HASŁA CZASOWNIKÓW PODSTAWOWYCH	
1–1001. OD AKCENTOWAĆ DO ŻYĆ _____	25

Czasownik – jak wiadomo – nazywa proces i stan oraz pełni podstawową funkcję członu głównego zdania.

Z wyjątkiem nielicznych czasowników, które nie konotują stosunków między przedmiotami (nie wymagają dopełnienia), czy też nie mają żadnych wymagań konotacyjnych¹, ich przeważająca większość charakteryzuje się zdolnością otwierania wokół siebie miejsc w tekście dla innych wyrazów. Te miejsca, umownie zwane uzupełnieniami czasowników, są sygnalizowane w języku polskim przez właściwe pytania, np. *czym?*, *kim?*, *kogo?*, *czego?*, *o kogo?*, *o co?* itd.

Czasownik łączy się również z dopełnieniem w bezokoliczniku. Może także otwierać przy sobie miejsca dla zdania podrzędnego.

Dość duża liczba czasowników ruchu oraz czasowników przemieszczenia wymaga składniowo uzupełnień sygnalizowanych pytaniami o kierunek czynności: *którędy?*, *dokąd?*, *skąd?* itp.²

Usunięcie lub nieprawidłowe użycie jednego z wielu uzupełnień obligatoryjnych, zastąpienie go innym składnikiem może spowodować, iż wyrażenie zdaniowe (zwłaszcza to, które znajduje się w izolacji od kontekstu) będzie niepoprawne, a nierzadko niezrozumiałe.

Ta różnorodność uwarunkowań konotacyjnych polskiego czasownika zmusza częstokroć nawet rodzimego użytkownika polszczyzny (posiadającego intuicję językową) do odwoływania się do wielu słowników, takich jak: słowniki ogólne języka polskiego, słowniki poprawnościowe, słowniki wyrazów kłopotliwych.

Poszukując w nich owych uzupełnień, nie zawsze łatwo natrafiamy na informacje o składniowo-znaczeniowej łączliwości wyrazów, umożliwiające szybkie użycie ich w dowolnym zdaniu czy też tekście.

W dobie rosnącego zainteresowania Polską, a co za tym idzie także i językiem polskim, powinniśmy coraz częściej uwzględniać użytkownika obcojęzycznego, przy-

¹ Są nimi na przykład wyrazy o pustej konotacji (tzw. czasowniki zeromiejskowe, które nie wymagają składniowo żadnych uzupełnień – oznaczone w całości niniejszej pracy znakiem graficznym ∅) z grupy czasowników typu *dnieć*, *grzmieć*, *świtać*.

² Renata Grzegorzczkowa w swojej pracy *Wykłady z polskiej składni*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998, s. 54–55, wyróżnia pięć zasadniczych typów konotacyjnych polskich czasowników: 1. **Czasowniki zeromiejskowe**, które nie wymagają składniowo żadnych uzupełnień; 2. **Czasowniki jednemiejskowe**, wymagające uzupełnienia w postaci jednej grupy nominalnej, występującej najczęściej w mianowniku lub przypadku zależnym; 3. **Czasowniki dwumiejskowe** różnych typów wymagające: a. mianownika i przypadku zależnego syntetycznego lub analitycznego, b. mianownika i bezokolicznika, c. mianownika i grupy przysłówkowej, d. mianownika i zdania, e. dwóch mianowników, f. dwóch grup nominalnych w przypadkach zależnych; 4. **Czasowniki trójmiejskowe** różnych typów wymagające: a. mianownika i dwóch grup nominalnych w przypadkach zależnych, b. wymagające grupy nominalnej mianownikowej, grupy w przypadku zależnym i zdania (bądź bezokolicznika), c. grupy nominalnej mianownikowej, grupy w przypadku zależnym i grupy adverbialnej; 5. **Czasowniki czteromiejskowe**, jak np. czasowniki przemieszczenia w zdaniach typu *On przestawia kwiaty z parapetu na podłogę*.

Por. również rozdziały 97–103 (*Livre D: Valence*) w: L. Tesnière, *Éléments de syntaxe structurale*, Librairie C. Klincksieck, Paris 1965, s. 238–251.

swajającego naszą mowę. To właśnie on – częściej niż odbiorca polski – będzie poszukiwał w słownikach odpowiedzi na nurtujące go pytania, a tym samym sięgał po słowniki specjalistyczne, w których dominuje funkcja dydaktyczna. Potrzeba przygotowania tego rodzaju słowników jest dziś oczywistością.

Z myślą o obcojęzycznych zwolennikach nietradycyjnych metod i podejść, a zwłaszcza tych, którzy chcą opanować język polski na poziomie samodzielnego konstruowania wypowiedzi, dokonano wyboru czasowników podstawowych na podstawie *Ilustrowanego słownika podstawowego języka polskiego*³.

Po skonfrontowaniu tych czasowników z opublikowanymi podręcznikami do nauczania języka polskiego jako obcego⁴ wyselekcjonowano 1001 czasowników (jako czasowniki hasłowe) pod kątem potrzeb przygotowywanego słownika oraz koncepcji znanej i cenionej serii *Język polski dla cudzoziemców* redagowanej przez profesora Władysława T. Miodunkę. Następnie opracowano dla wszystkich czasowników hasłowych jednolitą obudowę ramową czasownika składającą się z następujących elementów:

1. hasła opatrzonego numerem,
2. ciągu uzupełnień sygnalizowanych właściwymi dla czasownika hasłowego pytaniami,
3. połączeń składniowych z przypadkami oraz przykładami zdań⁵,
4. innych połączeń (np. z przysłówkami, ze spójnikami itp.),
5. wyrazów i połączeń bliskoznacznych.

Całość pracy można by zatytułować zbiorem związków rządu, rekcji czasowników, akomodacji składniowej lub słownikiem walencyjnym. Zdecydowano się jednak na tytuł *Praktyczny słownik łączliwości składniowej czasowników polskich* wychodząc z założenia, iż termin *łączliwość* jest pojęciem szerszym, wskazującym na zdolność czasowników do otwierania przy sobie wielu miejsc, a nie tylko podporządkowywania sobie innych wyrazów.

Zawarte w niniejszej pracy 1001 podstawowych czasowników łączy prostota oraz czytelność układu. Ustalając wstępne założenia, zrezygnowaliśmy z terminologii uprawiającej w zakłopotanie obcojęzycznego użytkownika, z trudnej do rozszyfrowania symboliki, ze schematów zdaniowych oraz zakodowanych cech semantycznych leksemów. Mamy nadzieję, iż zaproponowany w niniejszym opracowaniu układ nie tylko ułatwi obcojęzycznemu użytkownikowi pierwszy kontakt ze schematami zdaniowymi⁶, lecz będzie mu również całkowicie odpowiadał.

Oto, w jaki sposób opracowano hasła czasowników podstawowych.

Wszystkie hasła zawarte w słowniku od numeru 1 do numeru 1001, ułożone w porządku alfabetycznym, zostały wpisane w jednolity schemat. Z lewej strony hasła widnieje numer porządkowy, z prawej zaś skróty, wskazujące na niedokonaność (NDK) bądź dokonaność czasownika (DK). Warto tutaj zaznaczyć, że do zasobu 994 **niedokona-**

³ Z. Kurzowa, *Ilustrowany słownik podstawowy języka polskiego*, Universitas, Kraków 1999.

⁴ Uwzględniono 24 podręczniki wydane w Polsce z listy 29 podręczników zamieszczonej w *Postscriptum* 40, Katowice 2001.

⁵ Za zdanie uważa się każdą konstrukcję opartą na dowolnej formie czasownika.

⁶ Schemat zdaniowy R. Grzegorzczkowi definiuje jako „abstrakcyjny układ pozycji składniowych wyznaczany przez właściwości konotacyjne (semantyczno-składniowe) czasownika”. w: *Wykłady z polskiej składni*, op. cit., s. 49.

ných czasowników hasłowych, zaczerpniętych z listy słownictwa podstawowego⁷, zostały również włączone – ze względu na specyficzną łączliwość składniową – następujące czasowniki dokonane: *napić się, nauczyć, nauczyć się, powiedzieć, wymóc, zdołać, zobaczyć*⁸.

W tej części słownika każdy z 1001 czasowników zarówno jednoznacznych, jak i wieloznacznych otrzymał swoją obudowę ramową, w którą wpisano następujące elementy:

- numer (od 1 do 1001) – hasło (od *akcentować do żyć*) – aspekt (niedokonany / dokonany),
- uzupełnienie czasownika hasłowego w postaci jednej grupy nominalnej, występującej w mianowniku – [kto? • co?] bądź wskazanie na schematy bezmianownikowe oparte na właściwościach konotacyjnych tzw. czasowników niefleksyjnych – [Ø]⁹,
- ciąg uzupełnień czasownika hasłowego wymagającego przypadków zależnych (syntetycznych lub analitycznych), sygnalizowanych pytaniami, przyimkami oraz wyrażeniami przyimkowymi z przypadkami ułożonymi w porządku alfabetycznym, np. *co? / czym? / kim? / na czym? / o czym? / po czym? / w czym? / z czym? / z powodu czego?* itp.,
- połączenia składniowe z wyżej wymienionymi przypadkami (pytanie – przykład lub wyrażenie przyimkowe – nazwa przypadku – przykłady zdań z wyróżnionym graficznie aktantem¹⁰),
- inne połączenia czasownika (z bezokolicznikami, spójnikami, przysłówkami, zdaniem itd.),
- wyrazy i połączenia bliskoznaczne (synonimy czasownika hasłowego wraz z ich właściwymi uzupełnieniami w postaci przypadku zależnego / grupy w przypadku zależnym bądź bezokolicznika); rzadko definicje,
- dodatkowe informacje zaznaczone symbolem gwiazdki.

Znak gwiazdki * pojawiający się w wielu schematach sygnalizuje między innymi: a. krótki komentarz normatywny, b. informacje o zasięgu użycia hasła i jego charakterystyce pragmatycznej, c. składniowe połączenia alternatywne itd.

Ponieważ rekacja czasownika zależy od jego określonego znaczenia, poszczególne znaczenia zostały opatrzone cyframi rzymskimi I, II, III, IV itd. Przy ustalaniu znaczeń

⁷ Z wyjątkiem nielicznych przykładów (zob. hasło czasownika niedokonanego *nienawidzieć* – numer 265) wszystkie odpowiedniki dokonane hasłowych czasowników niedokonanych mają takie same wymagania konotacyjne.

⁸ Hasłowe czasowniki dwuaspektowe jak: *aresztować, ciąć, darować, kazać, nanosić, potrafić, ranić*, zostały oznaczone kwalifikatorem NDK / DK.

⁹ Należą do nich czasowniki, które semantycznie nie dopuszczają podmiotu (agensa), np. *błyska się, czuć coś od kogoś, dnieje, grzmi, kręci się komuś w głowie, mdli kogoś, świta, widać coś, wypada coś zrobić* itp. Główne grupy semantyczne tych czasowników to czasowniki oznaczające zjawiska atmosferyczne, fizjologiczne, percepcję wzrokową, brak, ubywanie i przebywanie, czasowniki oceniające, wskazujące na emocje oraz sygnalizujące pewne komentarze ze strony nadawcy na temat zdarzenia opisywanego przez zdanie konotowane. Więcej na ten temat w: R. Grzegorzczkowi, *Wykłady z polskiej składni*, op. cit., s. 61–62.

¹⁰ Termin zaczerpnięty z pracy wybitnego lingwisty francuskiego L. Tesnière'a. Zob. przypis 2.

tych czasowników wieloznacznych wykorzystano źródła leksykograficzne, na które złożyły się słowniki zamieszczone w bibliografii. Wytluszczonego ciągu uzupełnień – sygnalizowanych pytaniami – zamieszczony bezpośrednio pod hasłem dotyczy zatem wyłącznie wyrazu hasłowego. Konteksty zdaniowe (przykłady zdań) czasowników hasłowych zostały skonstruowane tak, aby w sposób oczywisty ilustrowały ów ciąg łączliwości z innymi wyrazami.

Dla wyraźniejszego podkreślenia poszczególnych pozycji składniowych wymaganych przez czasownik podaje się przed każdym zdaniem pytanie, przyimki, wyrażenia przyimkowe i implikowane przez nie przypadki. Skrót N. oznacza mianownik, G. – dopełniacz, D. – celownik, A. – biernik, I. – narzędnik, L. – miejscownik.

Zamieszczenie tych dodatkowych informacji gramatycznych wynika z koncepcji całości pracy, polegającej na podaniu możliwie jak największej ilości informacji, które mogą ułatwić obcojęzycznemu użytkownikowi samodzielną organizację świata polskiego czasownika.

Niniejszy słownik nie jest pierwszą pracą, która zawiera charakterystykę składniową polskiego czasownika. W 1980 roku Wydawnictwo PAN opublikowało pierwszy tom pięciotomowego słownika syntaktyczno-generatywnego czasowników polskich¹¹, opisującego łączliwość składniową czasowników za pomocą aparatu pojęciowego gramatyki generatywnej. W tym samym roku Instytut Badań Polonijnych UJ wydał drukiem skrypt zatytułowany *Słownik syntaktyczno-semantyczny czasowników polskich* [Część I, Czasowniki bezprzedrostkowe], którego celem był „opis standardowych konstrukcji zdaniowych oraz dotarcie do inwariantnej wartości semantycznej w języku”¹².

Koncepcyjnie odmienny niż dwa dotychczas opublikowane słowniki, *Praktyczny słownik łączliwości składniowej polskich czasowników* został opracowany z myślą o tym, aby stanowić uzupełnienie nowoczesnych podręczników do nauczania języka polskiego jako obcego oraz tworzyć pomost między teorią a rozwiązaniami metodycznymi, które wykorzystują najnowszą wiedzę o języku /językach, nowe metody nauczania języków obcych i nowe technologie nauczania.

Koncepcję słownika sprawdzono w trakcie semestralnych zajęć przeprowadzonych w Instytucie Studiów Polonijnych i Etnicznych UJ oraz w Instytucie Języków Wschodnich INALCO w Paryżu ze studentami grup zaawansowanych, którzy podczas dyskusji podkreślali czytelność układu oraz łatwość używania słownika. Zwrócili oni również uwagę na fakt, że zaprezentowane w nim ujęcie reguł składniowych w spójny system w połączeniu z semantyką pozwoli obcojęzycznemu użytkownikowi nie tylko na dostrzeżenie fundamentalnej roli czasownika w zdaniu, ale również na łatwiejsze, samodzielne tworzenie nieograniczonej liczby wypowiedzi w języku polskim.

¹¹ *Słownik syntaktyczno-generatywny czasowników polskich* pod red. K. Polańskiego, t. I–V, Wydawnictwo PAN, Warszawa 1980–1992. Pierwszy zeszyt próbny słownika opublikowano w Katowicach w 1976 roku.

¹² M. Kawka, *Słownik syntaktyczno-semantyczny czasowników polskich*, Instytut Badań Polonijnych, Kraków 1980, s. 8.

- AKOMODACJA** – z łac. *accommodatio*, franc. *accommodation* ‘przystosowanie’
- przystosowanie się jednego członu związku składniowego do wymagań drugiego członu pod względem morfologicznym, leksykalnym lub tylko składniowym,
 - przystosowanie wyrażen pełnoznaczących, które nie mogą się samodzielnie łączyć z innymi wyrażeniami pełnoznaczącymi, do łączenia się z nimi w związki syntaktyczne,
 - zespalanie wyrażen pełnoznaczących ze wskaźnikami syntaktycznymi w postaci wyrazów lub morfemów z równoczesnym niekiedy przekształcaniem ich postaci fonemicznej
- AKTANT** – z franc. *actant*, pol. partycypant
- w składni semantycznej uczestnik akcji nazwanej przez czasownik, np. agens czynności (tj. składnik zdania wyrażający sprawcę czynności, jej wykonawcę, ogólnie tego, który działa w sposób nazwany w czasowniku), obiekt czynności, narzędzie czynności itd.
- KONOTACJA** – z franc. *connotation* ‘wprowadzenie, współznaczenie’
- pośrednie wskazywanie przez wyraz na konieczność występowania w tekście wyrazu należącego do określonej kategorii gramatycznej,
 - właściwość wyrazu polegająca na tym, że w zdaniu wymaga on wprowadzenia innego wyrazu, który uzupełnia jego treść,
 - zdolność wyrazu lub form gramatycznych do otwierania miejsca dla innych, np. biernik w języku polskim konotuje przede wszystkim rządzący czasownik przechodni
- REKCJA** – z niem. *Rektion*, łac. *rectio* ‘rząd’, pol. składnia rządu
- rodzaj powiązania składniowego dwóch wyrazów, polegający na tym, że wyraz nadrzędny (określany) determinuje określoną formę wyrazu podrzędnego (określającego),
 - rodzaj powiązania składniowego polegający na łączliwości gramatycznej pewnych wyrazów, najczęściej czasowników, z pewnymi formami fleksyjnymi, przypadkami lub wyrażeniami przyimkowymi, których wyraz rządzący wymaga, które narzuca i którymi rządzi
- WALENCJA** – z niem. *Valenz*, franc. *valence*, łac. *valentia* ‘łączliwość’, pol. wartościowość syntaktyczna
- całość potencjalnych związków wyrazu, zakres jego łączliwości z innymi wyrażeniami,
 - zdolność wyrażen do otwierania wokół siebie miejsc, czyli pozycji dla innych wyrażen,

- łączliwość, sposób łączenia się wyrazu, zwłaszcza czasownika, z innymi wyrazami,
- charakterystyka składniowa danego wyrazu poprzez liczbę elementów przez nich wymaganych i ich wartości gramatyczne

Powyższe definicje podano na podstawie:

1. *Encyklopedii językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Katowice 1999, wyd. II
2. *Encyklopedii języka polskiego*, red. S. Urbańczyk, M. Kucała, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Katowice 1999, wyd. III
3. *Słownika przypomnień gramatycznych*, oprac. M. Skarżyński, Księgarnia Akademicka, Kraków 2000.

Przystępne i użyteczne informacje dotyczące konotacji i akomodacji można odnaleźć w znakomitej pracy R. Grzegorzczukowej *Wykłady z polskiej składni*, op. cit., s. 46–78.

Paryż, wiosna 2004

Stanisław Mędak

BIBLIOGRAFIA

SŁOWNIKI JĘZYKA POLSKIEGO

- Nowy słownik języka polskiego PWN*, red. E. Sobol, PWN, Warszawa 2002.
- Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*, red. A. Markowski, PWN, Warszawa 1999.
- Praktyczny słownik poprawnej polszczyzny*, red. A. Markowski, PWN, Warszawa 1995.
- Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgólkowa, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 1994–2000, t. 1–28.
- Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*, PWN, Warszawa 2002.
- Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, PWN, Warszawa 1978, t. 1–3.
- Słownik poprawnej polszczyzny*, red. W. Doroszewski, PWN, Warszawa 1980.
- Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, Wilga, Warszawa 1996.
- Słownik wyrazów obcych PWN*, red. E. Sobol, PWN, Warszawa 2002.
- M. Bańko, M. Krajewska, *Słownik wyrazów kłopotliwych*, PWN, Warszawa 1995.
- B. Bartnicka, R. Sinielnikoff, *Słownik podstawowy języka polskiego dla cudzoziemców*, Kielce 1999.
- B. Janik-Płocińska, M. Sas, R. Turczyn, *Wielki słownik ortograficzno-fleksyjny*, Bertelsmann Media, Warszawa 2001.
- Z. Kurzowa, *Ilustrowany słownik podstawowy języka polskiego*, Universitas, Kraków 1999.
- Z. Kurzowa, Z. Kubiszyn-Mędrala, M. Skarżyński i in., *Słownik synonimów polskich*, PWN, Warszawa 1998.
- S. Mędak, *Słownik form koniugacyjnych czasowników polskich*, Universitas, Kraków 1997, nowe wyd. 2004.

LISTA HASEŁ CZASOWNIKOWYCH

akcentować / ndk 1	czuć / ndk 50	doszukiwać się / ndk 99
angażować / ndk 2	czuć się / ndk 51	doświadczać / ndk 100
angażować się / ndk 3	czuwać / ndk 52	dotyczyć / ndk 101
aresztować / ndk <i>a. dk</i> 4	czyścić / ndk 53	dotykać / ndk 102
	czytać / ndk 54	dowiadować się / ndk 103
bać się / ndk 5	ćwiczyć / ndk 55	dowodzić / ndk 104
badać / ndk 6	darować / ndk <i>a. dk</i> 56	dowozić / ndk 105
bawić / ndk 7	dawać / ndk 57	doznawać / ndk 106
bawić się / ndk 8	dawać się / ndk 58	drukować / ndk 107
bić / ndk 9	dążyć / ndk 59	dyktować / ndk 108
bić się / ndk 10	dbać / ndk 60	dyskutować / ndk 109
biec <i>a. biegnąć</i> / ndk 11	decydować 61	działać / ndk 110
błagać / ndk 12	decydować się / ndk 62	dzielić / ndk 111
błądzić / ndk 13	denerwować / ndk 63	dzielić się / ndk 112
boleć / ndk 14	denerwować się / ndk 64	dziękować / ndk 113
brać / ndk 15 A-E	deptać / ndk 65	dziwić się / ndk 114
brać się / ndk 16	dobiegać / ndk 66	dzwonić / ndk 115
brakować / ndk 17	dobierać / ndk 67	egzaminować / ndk 116
bratać się / ndk 18	dobierać się / ndk 68	finansować / ndk 117
bronić / ndk 19	doceniać / ndk 69	funkcjonować / ndk 118
bronić się / ndk 20	dochodzić / ndk 70	
brzydzić się / ndk 21	docierać / ndk 71	gadać / ndk 119
budować / ndk 22	dođawać / ndk 72	gardzić / ndk 120
budzić / ndk 23	dogadywać się / ndk 73	gasić / ndk 121
budzić się / ndk 24	doganiać / ndk 74	ginać / ndk 122
być / ndk 25 A-C	dojeżdżać / ndk 75	głosować / ndk 123
bywać / ndk 26	dojrzewać / ndk 76	gniewać się / ndk 124
całować / ndk 27	dokarmiać / ndk 77	golić się / ndk 125
całować się / ndk 28	dokładać / ndk 78	gościć / ndk 126
chadzać / ndk 29	dokładać się / ndk 79	gościć się / ndk 127
chcieć / ndk 30	dokonywać / ndk 80	gotować / ndk 128
chodzić / ndk 31	dokręcać / ndk 81	grać / ndk 129
chorować / ndk 32	dołączać / ndk 82	gratulować / ndk 130
chować / ndk 33	domagać się / ndk 83	gromadzić / ndk 131
chować się / ndk 34	domyślać się / ndk 84	gromadzić się / ndk 132
chronić / ndk 35	donosić / ndk 85	grozić / ndk 133
chronić się / ndk 36	dopłacać / ndk 86	gryźć / ndk 134
chwalić / ndk 37	dopomagać / ndk 87	gubić / ndk 135
chwalić się / ndk 38	dopominać się / ndk 88	
chwytac / ndk 39	doprowadzać / ndk 89	hałasować / ndk 136
chwytac się / ndk 40	dorabiać się / ndk 90	handlować / ndk 137
ciąć / ndk <i>a. dk</i> 41	doradzać / ndk 91	
ciągnąć / ndk 42	dorastać / ndk 92	ilustrować / ndk 138
ciec <i>a. cieknać</i> / ndk 43	dořęcać / ndk 93	informować / ndk 139
cierpieć / ndk 44	doskonalic się / ndk 94	interesować / ndk 140
cieszyć się / ndk 45	dostarczać / ndk 95	interesować się / ndk 141
czekać / ndk 46	dostawać / ndk 96	istnieć / ndk 142
czesać / ndk 47	dostawać się / ndk 97	iść / ndk 143
czesać się / ndk 48	dostrzegać / ndk 98	
częstować / ndk 49		

jechać / ndk 144	leczyć / ndk 191	nadawać się / ndk 238
jeść / ndk 145	leczyć się / ndk 192	nadążać / ndk 239
jeździć / ndk 146	lekceważyć / ndk 193	nadchodzić / ndk 240
	leżeć / ndk 194	nagrywać / ndk 241
karać / ndk 147	liczyć / ndk 195	najadać się / ndk 242
karmić / ndk 148	liczyć się / ndk 196	nakłaniać / ndk 243
kazać / ndk <i>a. dk</i> 149	lubić / ndk 197	nakrywać / ndk 244
kąpać / ndk 150		nalegać / ndk 245
kąpać się / ndk 151	ładować / ndk 198	nalewać / ndk 246
kierować / ndk 152	łamać / ndk 199	należeć / ndk 247
kierować się / ndk 153	łamać się / ndk 200	namawiać / ndk 248
klaskać / ndk 154	łapać / ndk 201	nanosić / ndk <i>a. dk</i> 249
klęczeć / ndk 155	łączyć / ndk 202	napadać / ndk 250
klękać / ndk 156	łączyć się / ndk 203	napelniać / ndk 251
klamać / ndk 157	łowić / ndk 204	napić się / dk 252
klaniać się / ndk 158		naprawiać / ndk 253
kłaść / ndk 159	malować / ndk 205	narzekać / ndk 254
kłaść się / ndk 160	malować się / ndk 206	narzucać / ndk 255
klócić się / ndk 161	martwić / ndk 207	następować / ndk 256
kochać / ndk 162	martwić się / ndk 208	nasylać / ndk 257
kochać się / ndk 163	marznąć / ndk 209	naśladować / ndk 258
komentować / ndk 164	marzyć / ndk 210	nauczać / ndk 259
komunikować / ndk 165	maszerować / ndk 211	nauczyć / dk 260
kontaktować / ndk 166	męczyć / ndk 212	nauczyć się / dk 261
kontaktować się / ndk 167	męczyć się / ndk 213	naznaczać / ndk 262
kontynuować / ndk 168	mieć / ndk 214 / 214 A / 214 B	nazywać / ndk 263
kończyć / ndk 169	mieć się / ndk 215	nazywać się / ndk 264
kończyć się / ndk 170	mierzyć / ndk 216	nienawidzić / ndk 265
kopać / ndk 171	mieszać / ndk 217	niepokoić się / ndk 266
korespondować / ndk ... 172	mieszkać / ndk 218	nieść / ndk 267
korzystać / ndk 173	miewać / ndk 219	niszczyć / ndk 268
kosztować / ndk 174 / 174 A	mijać / ndk 220	nocować / ndk 269
kraść / ndk 175	milczeć / ndk 221	nosić / ndk 270
kręcić / ndk 176	modlić się / ndk 222	notować / ndk 271
kręcić się / ndk 177	moknąć / ndk 223	nudzić / ndk 272
kroić / ndk 178	mordować / ndk 224	nudzić się / ndk 273
kryć / ndk 179	móc / ndk 225	nurkować / ndk 274
kryć się / ndk 180	mówić / ndk 226	
krzyczeć / ndk 181	musieć / ndk 227	obawiać się / ndk 275
kształcić / ndk 182	myć / ndk 228	obchodzić / ndk 276
kształcić się / ndk 183	myć się / ndk 229	obchodzić się / ndk 277
kształtować / ndk 184	mylić / ndk 230	obcinać / ndk 278
kupować / ndk 185	mylić się / ndk 231	obejmować / ndk 279
kwitnąć / ndk 186	myśleć / ndk 232	obietcywać / ndk 280
		objadać się / ndk 281
łać / ndk 187	nabierać / ndk 233	objaśniać / ndk 282
latać / ndk 188	nabywać / ndk 234	objężdżać / ndk 283
ładować / ndk 189	nachylać się / ndk 235	obliczać / ndk 284
lecieć / ndk 190	naciskać / ndk 236	obmawiać / ndk 285
	nadawać / ndk 237	obowiązywać / ndk 286
		obrać się / ndk 287

obradować / ndk <i>a. dk</i> 288	odwoływać się / ndk 340	palić / ndk 391
obrażać / ndk 289	odwracać się / ndk 341	palić się / ndk 392
obrażać się / ndk 290	odznaczać się / ndk 342	pamiętać / ndk 393
obserwować / ndk 291	odzykiwać / ndk 343	panować / ndk 394
oburzać się / ndk 292	odzywać się / ndk 344	parkować / ndk 395
obwiniać / ndk 293	ofiarowywać / ndk 345	pasować / ndk <i>a. dk</i> 396
ocalać / ndk 294	ogarniać / ndk 346	patrzeć <i>a. patrzeć</i> / ndk 397
oceniać / ndk 295	ogłądać / ndk 347	pchać / ndk 398
oczekiwać / ndk 296	ogłądać się / ndk 348	pchać się / ndk 399
odbierać / ndk 297	ogłaszać / ndk 349	pić / ndk 400
odbywać / ndk 298	ograniczać / ndk 350	piec / ndk 401
odbywać się / ndk 299	okazywać / ndk 351	pielęgnować / ndk 402
odchodzić / ndk 300	okazywać się / ndk 352	pilnować / ndk 403
odciągać / ndk 301	okradać / ndk 353	pisać / ndk 404
odczuwać / ndk 302	określać / ndk 354	planować / ndk 405
oddalać się / ndk 303	omawiać / ndk 355	placić / ndk 406
oddawać / ndk 304	opadać / ndk 356	plakać / ndk 407
oddawać się / ndk 305	opalać się / ndk 357	plukać / ndk 408
oddychać / ndk 306	opanowywać / ndk 358	plynać / ndk 409
oddziaływać / ndk 307	opanowywać się / ndk 359	plywać / ndk 410
odejmować / ndk 308	opiekować się / ndk 360	pociągać / ndk 411
odgrażać się / ndk 309	opierać się / ndk 361	pocić się / ndk 412
odgrywać / ndk 310	opiniować / ndk 362	poczuwać się / ndk 413
odjeżdżać / ndk 311	opisywać / ndk 363	podawać / ndk 414
odkrywać / ndk 312	opłacać / ndk 364	podchodzić / ndk 415
odkurzać / ndk 313	opowiadać / ndk 365	poddawać się / ndk 416
odlatywać / ndk 314	opowiadać się / ndk 366	podejmować / ndk 417
odliczać / ndk 315	opóźniać / ndk 367	podejmować się / ndk 418
odłączać / ndk 316	opracowywać / ndk 368	podjeżdżać / ndk 419
odłączać się / ndk 317	opuszczać / ndk 369	podkreślać / ndk 420
odmawiać / ndk 318	opuszczać się / ndk 370	podlewać / ndk 421
odmieniać / ndk 319	organizować / ndk 371	podniecać się / ndk 422
odmierzać / ndk 320	orientować się / ndk 372	podnosić / ndk 423
odnosić / ndk 321	osiągać / ndk 373	podnosić się / ndk 424
odnosić się / ndk 322	osiedlać się / ndk 374	podobać się / ndk <i>a. dk</i> 425
odpadać / ndk 323	oskarżać / ndk 375	podpisywać / ndk 426
odpierać / ndk 324	ostrzegać / ndk 376	podpisywać się / ndk 427
odpisywać / ndk 325	oszczędzać / ndk 377	podpowiadać / ndk 428
odpływać / ndk 326	oszukiwać / ndk 378	podrabiać / ndk 429
odpoczywać / ndk 327	ośmieszać / ndk 379	podróżować / ndk 430
odpowiadać / ndk 328	ośmieszać się / ndk 380	podsluchiwać / ndk 431
odprowadzać / ndk 329	oświadczać / ndk 381	podziwiać / ndk 432
odrabiać / ndk 330	oświadczać się / ndk 382	pojawiać się / ndk 433
odróżniać / ndk 331	otaczać / ndk 383	pojmować / ndk 434
odróżniać się / ndk 332	otrzymywać / ndk 384	pokazywać / ndk 435
odrywać / ndk 333	otwierać / ndk 385	pokazywać się / ndk 436
odrzucać / ndk 334	oznaczać / ndk 386	pokonywać / ndk 437
odstawiać / ndk 335	oznajmiać / ndk 387	polecać / ndk 438
odrzucać / ndk 336	pachnieć / ndk 388	polegać / ndk 439
odwiedzać / ndk 337	padać / ndk 389	
odwiedzać się / ndk 338	pakować / ndk 390	
odwoływać / ndk 339		

realizować / ndk	581	sądzić / ndk	631	szanować / ndk	680
reklamować / ndk	582	schodzić / ndk	632	szczyć się / ndk	681
reprezentować / ndk	583	schodzić się / ndk	633	szeptać / ndk	682
rezygnować / ndk	584	siadać / ndk	634	szkodzić / ndk	683
ręczyć / ndk	585	siedzieć / ndk	635	szukać / ndk	684
robić / ndk	586	sięgać / ndk	636	szydzić / ndk	685
robić się / ndk	587	skakać / ndk	637	ściągać / ndk	686
rodzić / ndk	588	skarżyć / ndk	638	śledzić / ndk	687
rodzić się / ndk	589	skarżyć się / ndk	639	śmiać się / ndk	688
rozbierać / ndk	590	skazywać / ndk	640	śnić / ndk	689
rozbierać się / ndk	591	składać / ndk	641	śnić się / ndk	690
rozbijać / ndk	592	składać się / ndk	642	śpiewać / ndk	691
rozchodzić się / ndk	593	sluchać / ndk	643	świadczyć / ndk	692
rozczarowywać / ndk	594	służyć / ndk	644	świecić / ndk	693
rozczarowywać się / ndk	595	słyszeć / ndk	645	tańczyć / ndk	694
rozdawać / ndk	596	smażyć / ndk	646	telefonować / ndk	695
rozglądać się / ndk	597	smuć się / ndk	647	tęsknić / ndk	696
rozgrywać / ndk	598	spacerować / ndk	648	tłoczyć się / ndk	697
rozjeżdżać / ndk	599	spać / ndk	649	tłumaczyć / ndk	698
rozjeżdżać się / ndk	600	spadać / ndk	650	tłumaczyć się / ndk	699
rozkazywać / ndk	601	specjalizować się / ndk	651	tonać / ndk	700
rozkwitać / ndk	602	spędzać / ndk	652	towarzyszyć / ndk	701
rozmawiać / ndk	603	spieszyć się <i>a.</i> spieszyć się / ndk	653	tracić / ndk	702
rozmyślać / ndk	604	spodziewać się / ndk	654	trafiać / ndk	703
rozmyślać się / ndk	605	spoglądać / ndk	655	trwać / ndk	704
roznosić / ndk	606	spoglądać / ndk	655	trzymać / ndk	705
rozpaczać / ndk	607	spoznać / ndk	656	trzymać się / ndk	706
rozpatrywać / ndk	608	spotykać / ndk	657	tworzyć / ndk	707
rozpinać / ndk	609	spotykać się / ndk	658	ubiegać się / ndk	708
rozpoczynać / ndk	610	spóźnić się / ndk	659	ubierać / ndk	709
rozpoczynać się / ndk	611	sprawdzać / ndk	660	ubierać się / ndk	710
rozprowadzać / ndk	612	sprawdzać się / ndk	661	ubliżać / ndk	711
roztawać się / ndk	613	sprawić / ndk	662	uchodzić / ndk	712
rozsyłać / ndk	614	sprzątać / ndk	663	uciekać / ndk	713
rozszerzać / ndk	615	sprzeciwiać się / ndk	664	uciekać się / ndk	714
rozumieć / ndk	616	sprzedawać / ndk	665	uczestniczyć / ndk	715
rozumieć się / ndk	617	sprzyjać / ndk	666	uczęszczać / ndk	716
rozwiązywać / ndk	618	stać / ndk	667	uczyć / ndk	717
rozwijają / ndk	619	starać się / ndk	668	uczyć się / ndk	718
rozwijają się / ndk	620	startować / ndk	669	udawać / ndk	719
rozwozić / ndk	621	stawać / ndk	670	udawać się / ndk	720
rość <i>a.</i> rosnąć / ndk	622	stawać się / ndk	671	uderzać / ndk	721
różnić się / ndk	623	stawiać / ndk	672	udoskonaląć / ndk	722
rumienić się / ndk	624	stosować / ndk	673	udostępniać / ndk	723
ruszać / ndk	625	straszyć / ndk	674	udowadniać / ndk	724
ruszać się / ndk	626	streszczać / ndk	675	udzielać / ndk	725
rysować / ndk	627	strzelać / ndk	676	udzielać się / ndk	726
rządzić / ndk	628	studiować / ndk	677	ufać / ndk	727
rzeźbić / ndk	629	stwarzać / ndk	678		
rzucać / ndk	630	stwierdzać / ndk	679		

uganiać się / ndk 728	widzieć / ndk 778	wyjaśniać / ndk 829
ujmować / ndk 729	widzieć się / ndk 779	wyjeżdżać / ndk 830
ujmować się / ndk 730	wiedzieć / ndk 780	wymnawać / ndk 831
układać / ndk 731	wierzyć / ndk 781	wykazywać się / ndk 832
ukrywać / ndk 732	wieszać / ndk 782	wykładać / ndk 833
ukrywać się / ndk 733	wieźć / ndk 783	wykonywać / ndk 834
ulegać / ndk 734	wisieć / ndk 784	wykorzystywać / ndk 835
ułatwiać / ndk 735	witać / ndk 785	wylatywać / ndk 836
umawiać się / ndk 736	witać się / ndk 786	wyłączać / ndk 837
umieć / ndk 737	wjeżdżać / ndk 787	wyłączać się / ndk 838
umierać / ndk 738	wkładać / ndk 788	wymagać / ndk 839
umieszczać / ndk 739	wlatywać / ndk 789	wymawiać / ndk 840
umożliwiać / ndk 740	wlewać / ndk 790	wymieniać / ndk 841
unikać / ndk 741	włączać / ndk 791	wymóc / dk 842
upierać się / ndk 742	wmawiać / ndk 792	wymyslać / ndk 843
upominać się / ndk 743	wnosić / ndk 793	wynajmować / ndk 844
upoważniać / ndk 744	woleć / ndk 794	wynajmować się / ndk 845
upowszechniać / ndk 745	wołać / ndk 795	wynosić / ndk 846
uprawiać / ndk 746	wozić / ndk 796	wynosić się / ndk 847
urządzać / ndk 747	wpadać / ndk 797	wyobrażać / ndk 848
usiłować / ndk 748	wpatrywać się / ndk 798	wypadać / ndk 849
uskarżać się / ndk 749	wpisywać / ndk 799	wypełniać / ndk 850
usługiwać / ndk 750	wpływać / ndk 800	wypijać / ndk 851
uspokajać się / ndk 751	wpraszać się / ndk 801	wypisywać / ndk 852
ustalać / ndk 752	wprowadzać / ndk 802	wypisywać się / ndk 853
ustawać / ndk 753	wpuszczać / ndk 803	wyposazać / ndk 854
ustawiać / ndk 754	wracać / ndk 804	wypowiadać się / ndk 855
ustępować / ndk 755	wręczać / ndk 805	wypożyczać / ndk 856
uśmieszać się / ndk 756	wrzucać / ndk 806	wyprowadzać / ndk 857
uświadamiać / ndk 757	wschodzić / ndk 807	wyprowadzać się / ndk 858
utrudniać / ndk 758	wsiadać / ndk 808	wyruszać / ndk 859
utrzymywać / ndk 759	wskakiwać / ndk 809	wyrzucać / ndk 860
utrzymywać się / ndk 760	wskazywać / ndk 810	wysiadać / ndk 861
uważać / ndk 761	wspominać / ndk 811	wyskakiwać / ndk 862
uważać się / ndk 762	wstawać / ndk 812	wystawiać / ndk 863
uwielbiać / ndk 763	wstępować / ndk 813	występować / ndk 864
uznawać / ndk 764	wstydzić się / ndk 814	wysyłać / ndk 865
uzupełniać / ndk 765	wybaczając / ndk 815	wyświadczać / ndk 866
uzyskiwać / ndk 766	wybiegać / ndk 816	wyświetlać / ndk 867
używać / ndk 767	wybierać / ndk 817	wytwarzać / ndk 868
walczyć / ndk 768	wybierać się / ndk 818	wywierać / ndk 869
wariować / ndk 769	wybuchać / ndk 819	wywoływać / ndk 870
ważyć / ndk 770	wychodzić / ndk 820	wyzbywać się / ndk 871
wątpić / ndk 771	wyciągać / ndk 821	wyznaczać / ndk 872
wbiegać / ndk 772	wycierać / ndk 822	wzruszać / ndk 873
wchodzić / ndk 773	wydawać / ndk 823	wzruszać się / ndk 874
wczuwać się / ndk 774	wydawać się / ndk 824	wzywać / ndk 875
wędrować / ndk 775	wyganiać / ndk 825	zabawiać / ndk 876
wiązać / ndk 776	wyglądać / ndk 826	zabawiać się / ndk 877
wiązać się / ndk 777	wygłaszać / ndk 827	
	wygrywać / ndk 828	

zabezpieczać / ndk	878	zapoznawać / ndk	921	zjawiać się / ndk	962
zabierać / ndk	879	zapoznawać się / ndk	922	zjeżdżać / ndk	963
zabierać się / ndk	880	zapraszać / ndk	923	złościć się / ndk	964
zabijać / ndk	881	zarabiać / ndk	924	zмагаć się / ndk	965
zabraniać / ndk	882	zarządzać / ndk	925	zmieniać / ndk	966
zachęcać / ndk	883	zarzucać / ndk	926	zmieniać się / ndk	967
zachodzić / ndk	884	zaskakiwać / ndk	927	zmierzać / ndk	968
zachowywać / ndk	885	zasługiwać / ndk	928	zmniejszać / ndk	969
zachowywać się / ndk	886	zastanawiać się / ndk	929	zmuszać / ndk	970
zachwycać / ndk	887	zastawać / ndk	930	znaczyć / ndk	971
zachwycać się / ndk	888	zastawiać / ndk	931	znać / ndk	972
zaczynać / ndk	889	zastępować / ndk	932	znać się / ndk	973
zaczynać się / ndk	890	zastosowywać / ndk	933	znajdować / ndk	974
zadawać / ndk	891	zastosowywać się / ndk	934	znajdować się / ndk	975
zadawać się / ndk	892		934	znikać / ndk	976
zadowalać się / ndk	893	zasypiać / ndk	935	znosić / ndk	977
zaglądać / ndk	894	zatrudniać / ndk	936	zobaczyć / dk	978
zagrażać / ndk	895	zatrzymywać / ndk	937	zobowiązywać / ndk	979
zajmować / ndk	896	zatrzymywać się / ndk	938		980
zajmować się / ndk	897		938	zostawać / ndk	981
zakładać / ndk	898	zauważać / ndk	939	zostawiać / ndk	982
zakochiwać się / ndk	899	zawdzięczać / ndk	940	zrywać / ndk	983
zakopywać / ndk	900	zawiać / ndk	941	zrywać się / ndk	984
zakręcać / ndk	901	zawierać / ndk	942	zwalniać / ndk	985
zakrywać / ndk	902	zawozić / ndk	943	związywać / ndk	986
zalecać / ndk	903	zawozić / ndk	943	zwiedzać / ndk	987
zależeć / ndk	904	zawozić / ndk	943	zwierzać się / ndk	988
zaliczać / ndk	905	zbierać / ndk	945	zwiększać / ndk	989
zaliczać się / ndk	906	zbierać się / ndk	946	zwracać / ndk	990
załatwiać / ndk	907	zbliżać się / ndk	947	zwracać się / ndk	991
zamawiać / ndk	908	zdarzać się / ndk	948	zwycięzać / ndk	992
zamieniać / ndk	909	zdawać / ndk	949		993
zamierzać / ndk	910	zdawać się / ndk	950		994
zamykać / ndk	911	zdążyć / ndk	951		995
zamykać się / ndk	912	zdejmować / ndk	952		996
zanosić / ndk	913	zderzać się / ndk	953		997
zapalać / ndk	914	zdobywać / ndk	954		998
zapalać się / ndk	915	zdołać / dk	955		999
zapamiętywać / ndk	916	zdradzać / ndk	956		1000
zapewniać / ndk	917	zgadywać / ndk	957		1001
zapisywać / ndk	918	zgadzać się / ndk	958		
zapisywać się / ndk	919	zglaszać / ndk	959		
zapominać / ndk	920	zglaszać się / ndk	960		
		zjadać / ndk	961		

Wykaz skrótów

<i>a.</i>	– albo
bezokol.	– bezokolicznik
def.	– definicja
def. sł.	– definicja słownikowa
DK	– czasownik dokonany
fr.	– język francuski / z języka francuskiego
im.	– imiesłów
im. przysł. współ.	– imiesłów przysłówkowy współczesny
książ.	– książkowe
lm.	– liczba mnoga / w liczbie mnogiej
łac.	– język łaciński
NDK	– czasownik niedokonany
niem.	– język niemiecki
np.	– na przykład
oficj.	– oficjalnie
os.	– osoba / osobie
pl.	– liczba mnoga
pol.	– język polski
por.	– porównaj
pot.	– potocznie
przen.	– przenośnie
przestarz.	– przestarzałe
przym.	– przymiotnik / przymiotnikowy
przysł.	– przysłówkowy
reg.	– regionalnie
rzad.	– rzadko / rzadki
s.	– strona
środ.	– środowiskowe
wulg.	– wulgarnie
w zn.	– w znaczeniu
współ.	– współczesny
zob.	– zobacz
zw.	– zwykle
N.	– Mianownik
G.	– Dopełniacz
D.	– Celownik
A.	– Biernik
I.	– Narzędnik
L.	– Miejsownik

Wykaz znaków graficznych

(...)	W nawiasie – w części NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE – rozszerzona definicja synonimu lub dodatkowe informacje dotyczące jednego z wielu synonimów podanych w jednym ciągu znaczeniowym.
[...]	1. W nawiasie kwadratowym umieszczonym tuż pod hasłem – uzupełnienia w postaci jednej grupy nominalnej, występującej w mianowniku; zob. również wyjaśnienie do symbolu $\emptyset$. 2. W nawiasie kwadratowym w części NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE – dodatkowe informacje dotyczące wszystkich synonimów podanych w jednym ciągu znaczeniowym.
$\emptyset$	Dotyczy czasowników zeromiejscowych, które nie wymagają składniowo żadnych uzupełnień. / Wskazuje na tzw. konstrukcje bezmianownikowe.
I, II, III, IV itd.	Cyfry rzymskie wskazują na numer znaczenia czasownika hasłowego. Dotyczy tylko czasowników wieloznacznych.
* / ** / ***	Dodatkowe informacje do hasła.
< >	Dotyczy trybu życzącego

HASŁA CZASOWNIKÓW PODSTAWOWYCH
OD 1 DO 1001
od *AKCENTOWAĆ* do *ŻYĆ*

1. AKCENTOWAĆ*

NDK

[kto?]

co? • czym? • gdzie? (na czym? / w czym?) • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Zawsze źle akcentowałem <i>francuskie głoski</i> . (I) Czytaliśmy wiersz i akcentowaliśmy <i>niektóre wyrazy</i> . (II) Mówca akcentował <i>te zdania</i> , które uważał za ważne. (II) Minister w przemówieniu akcentował <i>zasługi uczelni</i> . (II) Słuchacze wyraźnie akcentowali <i>swoje niezadowolenie</i> . (II) Zawsze akcentujemy <i>ten akord</i> mocniej i szybciej. (III)
czym?	–	I.	Akcentował niezadowolenie <i>specyficznym ruchem</i> rąk. (II)
gdzie? / na czym?	na	L.	Większość wyrazów w języku polskim akcentujemy <i>na przedostatniej sylabie</i> . (I) On inaczej akcentuje niektóre dźwięki <i>na fortepianie</i> . (III)
gdzie? / w czym?	w	L.	Ona akcentuje źle niektóre wyrazy <i>w zdaniu</i> . (I)

INNE POŁĄCZENIA

akcentować + przysłówek

- Akcentować *błędnie / poprawnie / prawidłowo / śmiesznie / wyraźnie / źle* itp. (I/III)
→ Akcentować *ironicznie / mocno / szybko / zdecydowanie* itp. (II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. stosować akcent • wyróżniać głoskę, sylabę (w wyrazie lub zdaniu)
II. dawać czemuś wyraz • dawać znak (że coś jest ważne) • kłaść nacisk na coś • nadawać czemuś jakiś akcent / odcień / zabarwienie • podkreślać coś • podnosić coś • uwydatniać coś • wyrażać coś • wyróżniać coś • zaznaczać coś • zwracać czyjąś uwagę na coś
III. **muzycznie**: wyróżniać dźwięk / akord

* Połączenia typu *ktoś akcentuje np. swoje przekonania polityczne* w współczesnej polszczyźnie często nadużywane. Lepiej: *ktoś podkreśla swoje przekonania polityczne*.

2. ANGAŻOWAĆ

NDK

[kto? • co?]

co? • do czego? • gdzie? (na co?) • kogo? • w co? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Konflikty zbrojne angażują coraz to <i>nowe kraje</i> . (II) Angażujemy <i>wszystkie oszczędności</i> w nowy projekt. (II) Angażował <i>serce</i> w każdą ludzką sprawę. (II)
do czego?	do	G.	Dyrekcja angażowała pielęgniarki <i>do nowego szpitala</i> . (I) Angażują mnie <i>do podrzędnych czynności biurowych</i> . (I) Angażowali <i>na scenę</i> aktorki o międzynarodowej sławie. (I)
gdzie? / na co? kogo?	na –	A. A.	Uniwersytet angażuje <i>najlepszych absolwentów</i> . (I) Problemy mojej rodziny angażują <i>mnie</i> uczuciowo. (II)
w co?	w	A.	Wszystkie wysiłki angażowali <i>w szkolnictwo</i> . (II) Nauczyciel angażuje uczniów <i>w proces wychowawczy</i> . (II) Zawsze angażował swe siły <i>w nowe przedsięwzięcia</i> . (II)

2
–
3

INNE POŁĄCZENIA

angażować + przysłówek

→ Angażować *bardzo / czasami / często / zwykle* itp. (II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. dawać komuś pracę • godzić kogoś do pracy • najmować kogoś do pracy • przyjmować kogoś do pracy • umawiać kogoś do czegoś • werbować kogoś do czegoś • zatrudniać kogoś gdzieś • zawierać z kimś umowę o pracę
- II. absorbować kogoś / coś • pochłaniać kogoś / coś • powodować, że ktoś się czymś zajmuje • wciągać kogoś do jakiejś akcji • wiązać kogoś z czymś • wiązać się z czymś • wikłać kogoś / coś • włączać się do czegoś / w coś • wpływać kogoś w coś • zajmować czymś • zobowiązywać kogoś / coś [część w 3. osobie]

3. ANGAŻOWAĆ SIĘ

NDK

[kto?]

do czego? • jako co? • jako kto? • od kiedy? • w co? • w czym?* • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
do czego?	do	G.	Od września angażuję się <i>do pracy</i> w operze. (I) Bezrobotni czasami angażują się <i>do każdej pracy</i> . (I)
jako co?	jako	N.	Zawsze angażuję się do pracy <i>jako siła pomocnicza</i> . (I)
jako kto?	jako	N.	Od nowego roku angażuję się <i>jako aktor kontraktowy</i> . (I)

od kiedy? w co?	od w	G. A.	Angażuję się do pracy w rewii <i>od nowego roku</i> . (I) Po ukończeniu studiów angażuję się <i>w politykę</i> . (II) Od wielu lat angażował się <i>w działalność charytatywną</i> . (II) Ona za często angażuje się <i>w problemy</i> innych ludzi. (II) Zbyt mocno angażujesz się <i>w życie rodzinne</i> . (II) Absolwentki studium angażowały się do pracy <i>w pogotowiu ratunkowym</i> . (I) Od pewnego momentu angażował się coraz bardziej <i>w działalności reklamowej</i> firmy swojego ojca.* (II) Od pewnego czasu bardzo angażowała się <i>w tej pracy</i> .* (II)
w czym?*	w	L.	

angażować się + przysłówek

INNE POŁĄCZENIA

→ Angażować się *aktywnie / bardzo / chętnie / czynnie / mało / mocno / niechętnie / uczuciowo / trochę* itp. (II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. dostawać pracę / posadę / etat • godzić się na jakąś pracę • iść do pracy • najmować się
• otrzymywać posadę / pracę • podejmować pracę • przyjmować pracę • umawiać się o pracę
• wynajmować się do czegoś • zatrudniać się • zawierać umowę o pracę
- II. brać na siebie jakieś zadanie / jakąś odpowiedzialność • brać w czymś udział • ekscytować się
czymś • emocjonować się czymś • entuzjazmować się czymś • mieszać się do czegoś / w coś
• oddawać się czemuś • opowiadać się za czymś • pogrążyć się w czymś • uczestniczyć w czymś
aktywnie • zajmować się czymś z oddaniem • zapędzać się w coś • zobowiązywać się do czegoś

* Rzadko. Częściej: *angażować się w działalność reklamową* (w + A.) / *angażować się w tę pracę* (w + A.).

4. ARESZTOWAĆ

NDK / DK*

[kto?]

co? • kogo? • komu? • na ile • za co? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Wreszcie aresztowali <i>grupę</i> złodziei samochodów. (I) Aresztowano <i>wszystkie konta</i> fikcyjnej firmy. (II)
kogo?	–	A.	Policja wreszcie aresztowała <i>przywódcę</i> bandy. (I) Aresztowali <i>wszystkich działaczy</i> opozycji. (III)
komu?	–	D.	W związku z odsunięciem od władzy aresztowano <i>dyktatorowi</i> wszystkie konta w zagranicznych bankach. (II)
na ile?	na	A.	Za tego rodzaju przewinienia aresztują zwykle <i>na dobę</i> . (I)
za co?	za	A.	Policja aresztowała obcokrajowców <i>za przemyt</i> . (I)

INNE POŁĄCZENIA

aresztować + przysłówek

→ Aresztować *bezwładnie* / *masowo* / *tymczasowo*.
(I–III)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. chwycić / schwytać kogoś • łapać / złapać kogoś (pot.) • osadzać / osadzić kogoś w areszcie
• pozbawiać / pozbawić kogoś wolności tymczasowo • przymykać / przymknąć kogoś (pot.)
• ujmować / ująć kogoś • więzić / uwięzić kogoś • zamykać / zamknąć kogoś w areszcie
• zatrzymywać / zatrzymać kogoś
- II. **przestarzałe:** kłaść / położyć na czymś areszt • pozbawiać / pozbawić dłużnika pewnych praw
• rekwirować / zarekwirować komuś coś • sekwestrować komuś coś • wchodzić / wejść na konto
• zajmować / zająć coś (przez władze sądowe lub administracyjne)
- III. internować kogoś

* Czasownik dokonany *aresztować* w znaczeniu: *schwytać* / *ująć* / *złapać* itp. Rzadko – *zaaresztować*.

5. BAĆ SIĘ

NDK

[kto? • co?]

czego? • kogo? • o co? • o kogo? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czego?	–	G.	Dziecko boi się <i>ciemności</i> oraz <i>burzy</i> . (I) Ten gatunek drzewa boi się <i>niskich temperatur</i> . (IV) Te kwiaty boją się <i>silnego słońca</i> . (IV)
kogo?	–	G.	Boję się <i>ojca</i> i <i>matki</i> . (I) On panicznie bał się <i>każdego lekarza</i> . (I)
o co?	o	A.	Wielu ludzi boi się <i>o swoją przyszłość</i> . (II)
o kogo?	o	A.	Bałem się <i>o swojego syna</i> . (II)

INNE POŁĄCZENIA

bać się + przysłówek

→ Bać się *bardzo* / *panicznie* / *przesadnie* / *straszenie*.
(I–III)

bać się + bezokolicznik

- Bać się *bardziej* / *mniej* / *więcej*. (IV)
→ Bała się *wsiadać* do windy. (I)
→ Baliśmy się *pójść* na to spotkanie. (III)
→ Bałem się *myśleć* o mojej przyszłości. (I–III)
→ On bał się *zdecydować* na podpisanie projektu.
(I/III)
→ Bano się *spacerować* w tej niebezpiecznej okolicy.
(II)
→ Boję się, *czy* zdam ten trudny egzamin. (II)
→ Boję się, *że* nie poddam nowym obowiązkom. (II)
→ Chłopiec bał się, *żeby* mama go nie *ukarała*. (I/II)
→ Jesienią boję się, *żeby* się nie *rozchorować*. (I/II)
→ Bać się kogoś / czegoś *jak* ognia / *jak* zarazy. (I)
→ Bać się kogoś / czegoś *jak* diabeł święconej wody.
(I/II)
→ Bać się kogoś / czegoś *jak* śmierci. (I)

bać się + czy

bać się + że

bać się + żeby / aby / by + tryb życzący

bać się + żeby / aby / by + bezokolicznik

bać się – porównania

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. czuć strach przed kimś / przed czymś • doznawać uczucia strachu • drżeć przed czymś / przed kimś • lękać się • tchórzyć • trwożyć się • umierać ze strachu
- II. być niespokojnym o kogoś / o coś • kłopotać się o kogoś • martwić się o kogoś / o coś • mieć obawę • niepokoić się o kogoś / o coś • obawiać się czegoś • odczuwać niepokój / lęk • panikować przed czymś • troszczyć się o kogoś / o coś • żywić obawę przed kimś / przed czymś
- III. nie mieć odwagi czegoś robić • nie śmieć czegoś robić
- IV. nie być odpornym na coś • ulegać (szkodliwym wpływom czegoś) [o roślinach, przedmiotach; częściej z przeczeniem *nie*; tylko w 3. osobie]

6. BADAĆ

NDK

[kto? • co?]

co? • czemu? • czym? • gdzie? (w czym?) • kogo? • komu? • na czym? • na kim?
• pod czym? • według czego? • za pomocą czego? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?		A.	Od kilku lat badam <i>gwarę</i> i <i>kulturę góralską</i> . (I) Uczeni badali <i>ruchy</i> ciał niebieskich. (I) Policja kryminalna bada <i>szczególty</i> tej katastrofy. (I) W tej chwili weterynarz bada <i>chorą kotkę</i> . (I) Policja badała <i>przyczyny</i> katastrofy. (I/II) Urzędniczka wnikliwym wzrokiem badała <i>mój podpis</i> . (II) Celnicy skrupulatnie badali <i>wszystkie dokumenty</i> . (II) Weterynarz badał <i>uszkodzenia</i> kończyn końskich. (II) Sędzia skrupulatnie badał <i>zeznania</i> świadków. (III) Systematycznie badam sobie <i>ciśnienie</i> krwi. (IV)
czemu?	–	D.	Systematycznie badamy <i>choremu</i> psu nerki. (IV)
czym?	–	I.	Język Basków badamy <i>metodą</i> znanego profesora. (I) Badaliśmy wyłącznie <i>metodami</i> mikroskopijnymi. (I) Wady wzroku badano <i>specjalistycznymi przyrządami</i> . (I)
gdzie? / w czym?	w	L.	Ci specjaliści badają <i>w szpitalu uniwersyteckim</i> . (I) Od jutra będą mnie badać <i>w prywatnej klinice</i> . (IV)
kogo?	–	A.	Lekarz wnikliwie badał <i>chorą pacjentkę</i> . (I) Od lat antropolodzy badają <i>ludy</i> Pacyfiku. (I) Zespół śledczy bada <i>wszystkich podejrzanych</i> . (III) Raz do roku badamy <i>wszystkich uczniów</i> . (IV)
komu?	–	D.	Codziennie rano pielęgniarka bada <i>mi</i> tętno. (II)
na czym?	na	L.	Nowe preparaty badano <i>na zwierzętach</i> . (I/II)
na kim?	na	L.	Zdarzało się, że nowe szczepionki badano <i>na ludziach</i> . (I/II)
pod czym?	pod	I.	Te próbki proszę badać <i>pod mikroskopem</i> . (I)
według			Wszystko badaliśmy <i>według najnowszych metod</i> . (I/II)
czego?	według	G.	
za pomocą			
czego?	za pomocą	G.	Te zjawiska badamy <i>za pomocą komputera</i> . (I)

INNE POŁĄCZENIA

badać + przysłówek

→ Badać *dokładnie / gruntownie / skrupulatnie / szczegółowo / teoretycznie / wnikliwie* itp. (I–II)

badać + dlaczego

→ *Badano, dlaczego* firma źle funkcjonuje. (II)

badać + czy

→ Specjaliści *badali*, czy nowy produkt nadaje się do spożycia. (I/II)

→ Zawsze *badam*, czy produkty są jeszcze świeże. (II)

badać + jak

→ *Badala, jak* dziecko oddycha. (II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. analizować coś • dochodzić do czegoś • dociekać czegoś • eksplorować coś • obserwować coś / kogoś • oglądać kogoś / coś • poznawać coś dokładnie • przeprowadzać nad czymś studia • przyglądać się czemuś • rozpatrywać coś • roztrząsać coś • rozważać coś • starać się coś poznać • studiować coś • zgłębiać się w coś • wgrzyzać się w coś • wykonywać jakieś czynności badawcze • zapoznawać się z czymś • zgłębiać coś; *również*: diagnozować kogoś • oglądać pacjenta • osłuchiwać pacjenta • poddawać (człowieka / zwierzę itp. oględzinom lekarskim) • rozpoznawać stan zdrowia pacjenta • sprawdzać stan zdrowia • stawiać diagnozę pacjentowi • ustalać stan zdrowia pacjenta • wykonywać czynności (lekarza / weterynarza)
- II. kontrolować coś • rewidować kogoś • sprawdzać kogoś / coś • ustalać zgodność czegoś • weryfikować coś • wyjaśniać coś
- III. indagować kogoś • prowadzić dochodzenie • przeprowadzać śledztwo • przesłuchiwać kogoś • sondować coś • ustalać czyjąś winę • wypytywać kogoś
- IV. **potocznie**: być badanym • poddawać się badaniu przez kogoś

7. BAWIĆ

NDK

[kto? • co?]

czym? • gdzie? (na czym? / nad czym? / w czym?) • kogo? • u kogo? • z kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czym?	–	I.	Lubił bawić <i>rozmową</i> swoich przyjaciół. (II) Od godziny bawił wszystkich <i>swoimi dowcipami</i> . (II)
gdzie?	na	L.	Od dwóch tygodni bawiliśmy <i>na wsi</i> u znajomych. (III) Bawimy <i>na wczasach</i> już od dwóch tygodni. (III)
gdzie?	nad	I.	W soboty i niedziele często bawiliśmy <i>nad morzem</i> . (III)
gdzie?	w	L.	Jako mieszkańcy wsi, lubiliśmy bawić <i>w mieście</i> . (II/III)
kogo?	–	A.	Przez dwa tygodnie bawiła <i>córkę</i> sąsiadki. (I) Bawią <i>mnie</i> te niewinne przekomarzania się z nim. (II)
u kogo?	u	G.	Swoimi skeczami bawił <i>zebranych</i> przez godzinę. (II)
z kim?*	z	I.	Nasz kuzyn bawi <i>u nas</i> od kilku tygodni. (III) On lubił bawić <i>z rodziną</i> nad morzem.* (III)

INNE POŁĄCZENIA

bawić + przysłówek

→ Bawić *czasami / długo / krótko* itp. (I–III)

bawić – bez dopełnienia

→ Bawić *czasowo / okresowo / sporadycznie* itp. (III)

→ Coś *bawi* i wzrusza. (II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. opiekować się kimś / czymś • zajmować się kimś [tylko w odniesieniu do dzieci]
- II. cieszyć kogoś czymś • dostarczać sobie / komuś rozrywki • doznawać uczucia zadowolenia
 • rozbawiać kogoś czymś • rozśmieszać kogoś czymś • rozweselać kogoś czymś • sprawiać komuś zadowolenie • śmieszyć • uprzyjemniać komuś czas • wprowadzać kogoś w zadowolenie / w dobry humor • zabawiać kogoś • zachwycać kogoś • zaciekawiać kogoś • zajmować kogoś czymś [również w 3. osobie]
- III. być gdzieś • bywać gdzieś • gościć gdzieś • mieszkać gdzieś okresowo • pozostawać gdzieś
 • przebywać gdzieś czasowo • siedzieć gdzieś / u kogoś • urzędować gdzieś • znajdować się gdzieś / u kogoś

* Rzadko używane.

8. BAWIĆ SIĘ

NDK

[kto? • co?]

**czym? • gdzie? (blisko czego? / koło czego? / na czym? / w czym?) • kim?
 • przy czym? • u kogo? • w co? • w kogo? • z czym? • z kim? • jak?**

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czym?	–	I.	Dziewczynki lubią bawić się <i>lalkami</i> . (I)
gdzie?	blisko / koło na	G.	Kotek lubił się bawić <i>plastikowymi piłeczkami</i> . (I)
		L.	Uczniowie lubili się bawić <i>blisko / koło szkoły</i> . (I)
	w	L.	One lubiły się bawić <i>na podwórku</i> . (I)
			Wspaniale bawiliśmy się <i>na twoim weselu</i> . (I)
			Oni chcą bawić się tylko <i>w domu</i> . (I)
			Najmłodsze dzieci uwielbiały bawić się <i>w piaskownicy</i> . (I)
			Zawsze dobrze bawię się <i>w towarzystwie mężczyzn</i> . (I)
kim?	–	I.	Bawił się <i>tą dziewczyną</i> jak kot z myszką. (I)
przy czym?	przy	L.	Całymi dniami bawił się <i>przy komputerze</i> . (I)
u kogo?	u	G.	Świetnie bawiłem się <i>u niego</i> . (I)
w co?	w	A.	Dzieci lubią się bawić <i>w ciuciubabkę</i> lub <i>w berka</i> . (I)
			Rodzice i goście bawili się <i>w gry towarzyskie</i> . (I)
			Od lat bawiłem się <i>w modelarstwo samolotowe</i> . (II)
			W soboty i w niedziele bawimy się <i>w teatr</i> . (II)
			Lubił się bawić <i>w szczegóły</i> podczas prac nad projektem. (II)
w kogo?	w	A.	W chwilach wolnych od pracy bawił się <i>w malarza</i> . (II)
			Wiele dzieci lubi się bawić <i>w mamę</i> i <i>w tatę</i> . (III)
z czym?	z / ze	I.	Uwielbiał bawić się <i>w wielkiego arystokratę</i> . (III)
			Mama bawiła się <i>z obiadem</i> już od trzech godzin. (II)
			Bawisz się <i>z naprawieniem</i> pralki już od tygodnia. (IV)
z kim?	z	I.	Na zabawie bawiłem się <i>z ładną dziewczyną</i> . (I)

INNE POŁĄCZENIA

bawić się + przysłówek

→ Bawić się *dobrze / doskonale / hucznie / szampańsko / wesoło* itp. (I)

bawić się – porównania

→ Bawić się *z kimś jak kot z myszką* (w zn. drażnić się).

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. baraszkować • brać udział w zabawach • dokazywać • dostarczać sobie rozrywki • figlować
• grać w coś • harcować • hasać • hulać • igrać • mieć zadowolenie / uciechę (z jakiegoś powodu) • psocić • robić coś dla rozrywki • spędzać czas na rozrywkach • swawolić • szaleć
• świętować • uprzyjemniać sobie czas • weselić się • zabawiać się; *również*: dostarczać sobie rozrywki czyimś kosztem • drażnić się z kimś
- II. interesować się czymś • zajmować się czymś dla przyjemności • zaprzątać sobie uwagę / głowę czymś
- III. naśladować kogoś • pozować na kogoś • udawać kogoś • wcielać się w czyjąś rolę
- IV. guzdrać się • robić coś zbyt wolno

9. BIĆ

NDK

[kto? • co?]

co? • czym? • do czego? • do kogo? • gdzie? (na czym? / w czym?) • kogo? • komu?
• na co? • o co? • o której? • od czego? • od kogo? • po czym?* • pod względem
czego? • podczas czego? • skąd? (z czego?) • w co?* • w czym? • w kogo?
• za co? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Dlaczego bijesz <i>niewinnego psa</i> kijem? (I) W okresie suszy chłopci masowo bili <i>bydło</i> . (III) Zegar bije <i>godzinę dwunastą</i> . (IV) Licznik bił <i>kilometry</i> , a taksówkarz nie wiedział, jak dojechać do celu. (IX) Od lat bito <i>monety</i> w tej mennicy. (X) Właśnie teraz biję <i>pianę</i> z białek na ciasto. (XI)
czym?	–	I.	Policja była manifestujących <i>gumowymi pałkami</i> . (I) Konkurencja bije nas <i>niższymi cenami</i> warzyw. (II) Ktoś bez przerwy bije <i>młotkiem</i> w ścianę. (IV) Banda łobuzów była <i>kamieniami</i> po oknach. (VI) Bił z karabinów <i>krótkimi seriami</i> . (VI) Od kilku dni biło od niego <i>podnieceniem</i> . (VII)
do czego?	do	G.	Bili z karabinów <i>do celu</i> . (VI)
do kogo?	do	G.	Działa były <i>do żołnierzy</i> stojących na brzegu rzeki. (VI)
gdzie?	na w / we	L. L.	Zabytkowy zegar bije <i>na wieży</i> od ponad stu lat. (IV) Od godziny biją dzwony <i>we wszystkich kościołach</i> . (IV)
kogo?	–	A.	Chuligani bili <i>przechodniów</i> pięściami. (I) Bił <i>wszystkich swoich rywali</i> w turniejach szachowych. (II) Zmasowane oddziały były <i>wroga</i> wszędzie. (II)
komu?	–	D.	Coraz mocniej biło <i>mi</i> serce w piersiach. (V) Czasami krew była <i>mu</i> do głowy. (V)
na co?	na	A.	Wieśniacy bili świnie <i>na każde święto</i> . (III) Wszystkie dzwony były <i>na ważną uroczystość</i> . (IV)
o co?	o	A.	Z rozpacy bił głową <i>o ścianę</i> . (I) Ulewny deszcz bił <i>o szyby</i> i <i>o metalowy dach</i> . (IV) Konie były kopytami <i>o bruk</i> . (IV)
o której?	o	L.	Ten zegar bije tylko <i>o godzinie dwunastej</i> . (IV)

od czego?	od	G.	Przykry zapach bił <i>od błotnistych wykopów</i> . (VII)
od kogo?	od	G.	Przejmująca woń biła <i>od spoconych żołnierzy</i> . (VII)
po czym?*	po	L.	Bije <i>od tej kobiety</i> dziwną ekscytacją. (VII)
			Za karę bili mnie najczęściej <i>po plecach</i> .* (I)
			Chuligani bili kamieniami <i>po samochodach</i> .* (VI)
			Bili z erkaemu <i>po nadbrzeżnych zaroślach</i> . (VI)
pod względem czego?	pod względem	G.	Bijemy innych zawodników <i>pod względem techniki</i> . (II)
podczas czego?	podczas	G.	Dzwon Zygmunta na Wawelu bije tylko <i>podczas wyjątkowych uroczystości</i> . (IV)
skąd? / z czego?	z / ze	G.	Dzwony były <i>z sąsiedniej wsi</i> . (IV)
			Ze wszystkich stron bili <i>z dział</i> . (VI)
			Od setek tysięcy lat biją źródła <i>z tych skał</i> . (VII)
w co?*	w	A.	Radość biła <i>z twarzy</i> zwycięzców. (VIII)
			Chuligan bił go <i>w twarz</i> .* (I)
			Ze zdenerwowania bił pięścią <i>w stół</i> . (IV)
			Od kilku godzin armaty były <i>w mury</i> twierdzy. (VI)
			Chuligani bili kamieniami <i>w samochody</i> .* (VI)
w czym?	w	L.	Dziwny zapach spalenizny bił <i>w nozdrza</i> . (VII)
			Nasza drużyna zawsze bije ich <i>w wyścigach górskich</i> . (II)
w kogo?	w / we	A.	Serce bije coraz słabiej <i>w piersiach</i> tego pacjenta. (V)
za co?	za	A.	Armaty były bezpośrednio <i>we wroga</i> . (VI)
			Ojciec bił nas <i>za każde przewinienie</i> . (I)

INNE POŁĄCZENIA

bić + przysłówek

- *Bić bezlitośnie / delikatnie / mocno / okrutnie* itp. (I)
- *Bić często / legalnie / nielegalnie / rzadko* itp. (III)
- *Coś bije cicho / głośno / gwałtownie / miarowo / mocniej / rytmicznie / słabiej / spokojnie / szybciej*. (IV/V)
- *Bić celnie*. (VI)
- *Coś bije wysoko*. (VII)
- *Bić jak w bęben*. (I) / *Bić jak w kaczy kupę* (w zn. *wyżywać się na kimś, zwalczać kogoś*).

bić – porównania

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. batożyć kogoś / coś • biczować kogoś / coś • bijać kogoś / coś • chłostać kogoś / coś • dawać komuś w skórę • garbować komuś skórę • grzmocić kogoś / coś • lać kogoś / coś • łoić komuś skórę • okładać kogoś pięściami • palować kogoś (pot.) • smagać kogoś / coś czymś • sprawiać komuś baty / manto / lanie • spuszczać komuś lanie • uderzać kogoś / coś • walić kogoś czymś • zadawać komuś razy / uderzenia
- II. brać górę • być górą • celować w czymś • dominować • dystansować • górować • mieć przewagę • odnosić zwycięstwo • pokonywać kogoś • prześcigać kogoś • przewyższać kogoś • przodować • wyprzedzać kogoś • wyrastać ponad kogoś • zwyciężać w walce
- III. pozbawiać życia • szlachtować • zabijać (zwierzęta hodowlane) • zarzynać coś
- IV. dzwonić czymś • kołatać czymś • powodować odgłos • pukać czymś / w coś • stukać czymś / w coś • wydawać dźwięki • wydzwaniać [również w 3. osobie]
- V. drgać rytmicznie • pulsować • tętnić • toczyć krew [o sercu; tylko w 3. osobie]

- VI. miotać czymś • ostrzeliwać kogoś / coś • strzelać do kogoś / do czegoś • trafiać pociskami / strzałem • walić do kogoś / do czegoś • wyrzucać pociski [o działach; tylko w 3. osobie]
- VII. buchać • rozprzestrzeniać się • tryskać • wydobywać się z dołu do góry • wydzielać się • wylewać się • wytryskiwać • wzbijać się • wznosić się [tylko w 3. osobie]
- VIII. dawać się zaobserwować • odzwierciedlać się • pojawiać się na czymś • promieniować z czegoś [tylko w 3. osobie]
- IX. odmierzać • wskazywać liczbę przejechanych kilometrów [tylko w 3. osobie]
- X. odciskać coś • tłoczyć coś • wybijać coś [zwykle o monetach, medalach itp.]
- XI. czynić gęstszym / twardszym • rozbijać coś • ubijać coś • utwardzać coś • wyrabiać coś • zagęszczać coś

* Bić w co? / po czym? – połączenia alternatywne: *bić w plecy* (w + A.) albo *po plecach* (po + L.); *bić czymś w samochody* (w + A.) albo *po samochodach* (po + L.).

10. BIĆ SIĘ

NDK

[kto? • co?]

czym?* • gdzie? (na czym? / w czym?) • kiedy? • na co?* • o co? • o kogo?
• po czym? • podczas czego? • w obronie czego? • w obronie kogo? • z kim?
• za co? • za kogo? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czym?*	–	I.	Chłopcy bili się <i>pięściami</i> .* (I) Tańcząc, górale bili się <i>rękoma</i> po udach. (II)
gdzie?	na	L.	Zobacz, jak bandyci biją się <i>na placu</i> . (I) Podczas wojny Polacy bili się <i>na wszystkich frontach</i> . (III)
	w	L.	Najlepiej bili się z wrogiem <i>w górach</i> . (III)
kiedy?	na	L.	W szkole chłopcy często biją się <i>na przerwach</i> . (I)
na co?*	na	A.	Żołnierze bili się <i>na bagnety</i> .* (I) Bił się <i>na szable</i> z każdym przeciwnikiem. (V)
o co?	o	A.	Ptaki były się <i>o jedzenie</i> . (I) Ci ludzie bili się <i>o wolność</i> przez dziesiątki lat. (III) Od lat biję się w sądzie <i>o sprawiedliwość</i> . (IV) Uwielbiał się bić <i>o honor</i> kobiet. (V) Z rozpacz bił (się) głową <i>o ścianę</i> swojej sypialni. (VI) pot.
o kogo?	o	A.	Na każdej zabawie chłopcy biją się <i>o córkę</i> sołtysa. (I) Zażarcie biję się <i>o niego</i> , bo jest dobrym człowiekiem. (IV) Synowie magnatów często bili się <i>o kobiety</i> . (V)
po czym?	po	L.	Rozwścieczeni pijacy bili się <i>po głowach</i> . (I) Siedział zrozpaczony i bił się bezustannie <i>po czole</i> . (I)
podczas czego?	podczas	G.	Koledzy z klasy bili się zwykle <i>podczas przerw</i> . (I)
w obronie czego?	w obronie	G.	Dzielnicy bili się <i>w obronie swojej wsi</i> . (III)
w obronie kogo?	w obronie	G.	Zażarcie bili się <i>w obronie matek i dzieci</i> . (III)

z kim?	z / ze	I.	Dlaczego ciągle bijesz się z <i>młodszym bratem</i> ? (I) Od kilku dni oddziały były się z <i>nieprzyjacielem</i> . (III) Już drugi raz hrabia bije się z <i>rywalem</i> o wybrankę. (V)
za co?	za	A.	Młodzi rezerwiści bili się ochoczo <i>za ojczyznę</i> . (III) Tysiące ludzi bije się / biją się <i>za wolność</i> . (III)
za kogo?	za	A.	Bili się <i>za bestialsko zamordowane rodziny</i> . (III)

INNE POŁĄCZENIA

bić się + przysłówek

→ *Bić się dzielnie / ochoczo / zaciekle / zjadle*. (I / III–V)

bić się – porównania

→ *Bić się jak lew*. (I)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. *bijać się* • *grzmocić się* • *lać się* czymś • *okładać się* czymś • *pracować się* czymś • *rywalizować* o coś / o kogoś (z kimś) • *szamotać się* • *szarpać się* • *tluć się* czymś • *uderzać się* wzajemnie / jeden drugiego • *walić się* • *współzawodniczyć* w zdobywaniu kogoś / czegoś walką • *zadawać razy / ciosy* wzajemnie
- II. *stukać się* czymś • *uderzać* siebie samego
- III. *brać udział* w walkach • *chwytać* za broń • *podejmować* walkę • *podnosić* oręż • *porywać się* do broni • *potykać się* (rzad.) • *prowadzić* walkę / wojnę • *przelewać* krew za coś / za kogoś • *przyjmować* walkę (rzad.) • *przystępować* do walki • *starać się* pokonać kogoś w walce • *stawać* do walki • *ścierać się* • *toczyć* bitwę / boje • *walczyć* • *wojować* • *wyruszać* do boju (rzad.)
- IV. **przenosić**: *awanturować się* • *klócić się* • *sądzić się* • *spierać się* • *toczyć* gwałtowny spór • *zmagać się*
- V. *krzyżować* szpady • *pojedynkować się* • *strzelać* do rywala / przeciwnika
- VI. *objąć się* o coś • *tluć się* o coś • *uderzać* o coś

* *Bić się* czym? / na co? – w znaczeniu I połączenia alternatywne: *bić się pięściami* (+ I.) albo *bić się na pięści* (na + A.); *bić się bagnietami* (+ I.) albo *bić się na bagnety* (na + A.).

11. BIEC a. BIEGNAĆ

NDK

[kto? • co?]

czym? • do kogo? • dokąd? (do czego? / ku czemu? / na co? / w co?)
• dookoła czego? • koło czego? • komu? • obok czego? • po co? • po czym?
• po kogo? • pod co? • przez co? (którędy?) • wokół czego? • wśród czego?
• wzdłuż czego? • z czego? • z czym? • za czym? • za kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czym?	–	I.	Pies zawsze biegnie <i>tą samą ścieżką</i> . (I) Pociągi biegną <i>swoimi torami</i> . (III) Życie biegnie <i>swoją, wyznaczoną koleją</i> . (III) Potok biegł <i>krętym wąwozem</i> . (III) Ten odcinek granicy biegnie <i>szczytami</i> wysokich gór. (IV)
do kogo?	do	G.	Janku, biegnij <i>do sąsiadki</i> po cukier. (II)
dokąd?	do	G.	Już późno, więc szybko biegnę <i>do szkoły</i> na lekcje. (I)

	ku	D.	Synku biegnij szybko <i>do piekarni</i> po pieczywo. (II)
	na	A.	Myśli jego biegły <i>ku dawnej przeszłości</i> . (III)
	w	A.	Strumyk szybko biegł <i>ku rzece</i> . (III)
			Dlaczego zawsze biegiesz <i>na przestanek</i> ? (I)
			Niech on biegnie <i>na zebranie</i> , a my zostajemy w domu. (I)
			Ta droga cały czas biegnie <i>w górę</i> . (III)
			Pieśń biegnie <i>w dal</i> . (V)
dookoła	dookoła	G.	Piękny parkan biegł <i>dookoła starego parku</i> . (IV)
czego?			Najpierw biegł <i>koło szkoły</i> , a potem w kierunku lasu. (I)
koło	koło	G.	
czego?			Na samą myśl o śmierci matki łzy biegły <i>nam z oczu</i> . (III)
komu?	–	D.	Liczne cięcia nożem biegły <i>mu</i> przez plecy. (IV)
			Ruchliwa autostrada biegnie <i>obok naszego domu</i> . (III)
obok	obok	G.	
czego?			Biegnij <i>po lekarstwo</i> do apteki!. (II)
po co?	po	A.	Jak strzała biegł <i>po pomoc</i> do sąsiadów. (II)
			Cały dzień biegałem <i>po mieście</i> za zakupami. (I)
po czym?	po	L.	Pociągi TGV szybko biegną <i>po torach</i> . (III)
			Chmury szybko biegną <i>po niebie</i> . (III)
			Kiedy czytała list, łzy biegły jej <i>po policzkach</i> . (III)
po kogo?	po	A.	Biegnij <i>po matkę</i> , coś się stało w domu! (II)
pod co?	pod	A.	Głos zawodzących kobiet biegł wysoko <i>pod niebo</i> . (V)
przez co? /			
którędy?	przez	A.	Najpierw bieglśmy <i>przez park</i> , a potem <i>przez łąkę</i> . (I)
			Ta ruchliwa ulica biednie <i>przez całe miasto</i> . (IV)
wokół			
czego?	wokół	G.	Dzieci lubiły biegać <i>wokół fortów</i> . (I)
wśród			
czego?	wśród	G.	Ta trasa biegnie <i>wśród gajów oliwnych</i> . (IV)
wzdłuż			
czego?	wzdłuż	G.	Linia kolejowa biegnie <i>wzdłuż jeziora</i> . (IV)
z czego?	z / ze	G.	Na wspomnienie o zmarłej matce łzy biegły jej <i>z oczu</i> . (III)
			On zawsze biegnie <i>z pomocą</i> tym, którzy jej potrzebują. (II)
z czym?	z / ze	I.	Psy biegły <i>za odjeżdżającym samochodem</i> . (I)
za czym?	za	I.	Rok biegnie <i>za rokiem</i> coraz szybciej. (III)
za kim?	za	I.	Sportowiec biegł <i>za swoim trenerem</i> . (I)
			Pies nieustannie biegał <i>za swoim właścicielem</i> . (I)
			Myślał o odgłosie kroków, który biegł <i>za nim</i> . (IV)

INNE POŁĄCZENIA

biec a. *biegnąć* + przysłówek

→ *Biec / biegnąć lekko / szybko*. (I)

biec a. *biegnąć* – porównania

→ *Coś biegnie nieubłagane / powoli / wartko*. (III)

→ *Biec / biegnąć jak szalony / szalona / szalone*. (I)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. cwałować dokąds • drałować dokąds • galopować dokąds • gnać dokąds • gonić (dokąds)
• kłusować • lecieć dokąds • mknąć dokąds • pędzić dokąds • poruszać się szybko (za pomocą
nóg / szybkich skoków) • rwać dokąds
- II. podążać dokąds szybko • przybywać dokąds śpiesznie • spieszyć (się) / śpieszyć (się) • zmierzać
do jakiegoś celu
- III. biec (przestarz.) • dziać się • jechać • mijać • odbywać się • płynąć • posuwać się naprzód
(w przestrzeni / czasie) • prowadzić • przebiegać • przechodzić • przemijać • przesuwać się
• sunąć • toczyć się • uciekać • upływać [tylko w 3. osobie]
- IV. ciągnąć się • iść • pokonywać coś (np. jakąś przestrzeń) • prowadzić • przebiegać
• przechodzić • rozciągać się • wieść [tylko w 3. osobie]
- V. nieść się • rozbrzmiewać • rozchodzić się • roznosić się • rozprzestrzeniać się • roztaczać się
[tylko w 3. osobie]

12. BŁAGAĆ

NDK

[kto?]

czego?* • czym? • dla kogo? • kogo? • o co? • za kim?**

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czego?*	–	G.	Błagaliśmy <i>litości i wsparcia</i> w trudnej sytuacji.*
czym?	–	I.	Możemy błagać wyłącznie <i>słowami i modlitwą</i> .
dla kogo?	dla	G.	Matka błagała o pomoc <i>dla swojego syna</i> .
kogo?	–	A.	Błagam <i>Boga</i> o zdrowie. Błagała <i>mnie</i> , abym nie odchodził od niej.
o co?	o	A.	Błagałem <i>o pożyczkę</i> wszystkich moich przyjaciół.*
za kim?**	za	I.	W modlitwie błagajcie <i>za chorymi i cierpiącymi</i> .**

INNE POŁĄCZENIA

błagać + żeby / aby / by < > tryb życzący → *Błagać kogoś, żeby / aby / by* czegoś nie robił.

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

apelować do kogoś • dopraszać się u kogoś czegoś • prosić kogoś usilnie / bardzo / z pokorą
• uciekać się do kogoś • upraszać kogoś • wznosić prośby / błagania do kogoś o coś • zwracać się
z pokorną prośbą o coś do kogoś

* Rzadko. W połączeniu z dopełniaczem – ograniczone do kilku zwrotów, jak powyżej.

** Przestarzałe.

13. BŁĄDZIĆ

NDK

[kto? • co?]

czym? • gdzie? (nad czym? / w czym?) • koło czego? • po czym? • wokół czego?
• wśród czego? • z kim?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czym?	–	I.	Błądziłem <i>ulicami</i> nieznanego miasta. (I/II)
gdzie? / nad czym?	nad	I.	Lubił błdzić <i>nad bezkresnym oceanem</i> . (II)

gdzie? / w czym?	w	L.	Nie znaleźliśmy puszczy i błądziliśmy <i>w niej</i> cały dzień. (I) Od lat błądził <i>w swych twórczych</i> jego zdaniem <i>dociekaniach</i> . (III)
koło czego?	koło	G.	Od kilku dni ekipa błądzi <i>koło właściwego</i> <i>rozwiązania</i> . (I)
po czym?	po	L.	Owady leniwie błądziły <i>po szybko</i> okna. (I) Błądziliśmy <i>po dzielnicy</i> , której nie znaleźliśmy. (II)
wokół czego?	wokół	G.	Już od dwóch godzin błądzimy <i>wokół tego</i> <i>tematu</i> tabu. (I)
wśród czego?	wśród	G. pl.	Błądziliśmy <i>wśród wieżowców</i> Nowego Jorku. (I)
z kim?	z	I.	Błądziłem <i>z turystami</i> po pustyni kilka godzin. (I)

INNE POŁĄCZENIA

błądzić – bez dopełnienia

→ Wiem, że *błądzą*. (I/III)

błądzić + jest + I.

→ Błądzić *jest rzeczą ludzką*. (III) (przysłowie)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. błąkać się • gubić się • kluczyć • krążyć • kręcić się w kółko • mylić drogę • nie wiedzieć
dokąd iść • szukać właściwej drogi / wyjścia • tracić orientację • zbaczać z właściwej drogi
II. chodzić bez celu • snuć się • wałęsać się • włóczyć się
III. być w błędzie • mieć niewłaściwe pojęcie o czymś • mylić się • nie mieć racji • popełniać błędy
• postępować niewłaściwie / źle / nieetycznie

14. BOLEĆ*

NDK

[kto?; w zn. III • co?; w zn. I/II]

co? • gdzie? (w czym?) • kogo?*** • nad czym? • nad kim? • od czego? • z czego?
• z powodu czego? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Od kilku dni boli <i>mojego psa</i> noga. (I)
gdzie? / w czym?	w	L.	Od kilku dni boli mnie coś <i>w krzyżu</i> . (I)
kogo?***	–	A.	Ciągle boli <i>mnie</i> gardło. (I) Zawsze bolała <i>ją</i> krytyka kolegów z pracy. (II) Boleję <i>nad sytuacją ekonomiczną</i> naszego kraju. (III) Bolał <i>nad swym ciężkim</i> życiem. (III)
nad czym?	nad	I.	Boleję <i>nad tobą</i> , moja droga córko. (III)
nad kim?	nad	I.	Głowa mnie boli <i>od dymu</i> z papierosów. (I)
od czego?	od	G.	Mamę bolał nogi <i>od ciągłego stania</i> przy kasie. (I) Teraz boli mnie brzuch <i>z głodu</i> . (I)
z czego?	z / ze	G.	
z powodu czego?	z powodu	G.	Serce bolało go <i>z powodu przemęczenia</i> . (I)

INNE POŁĄCZENIA

boleć + przysłówek

→ Coś kogoś boli *bardzo* / *okropnie* / *strasznie* itp. (I/II)

boleć + że

→ Boleję, że odeszła ode mnie bez słowa. (III)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. dolegać • doskwierać komuś • odczuwać ból fizyczny • pobolewać • powodować ból
• sprawiać ból • wywoływać (zmysłowe wrażenie cierpienia) [tylko w 3. osobie]
- II. cierpieć • martwić • napępiać smutkiem • odczuwać ból psychiczny • przejmować smutkiem
• przygnębiać • ranić • rozgoryczać • rozżalać • smucić (się) • sprawiać przykrość • zakłócać radość • zasmucać [tylko w 3. osobie]
- III. biadolić • cierpieć z jakiegoś powodu • desperować • doznawać (uczucia żalu) • płakać
• rozpaczać • ubolewać • użalać się • wyrzekać na coś • zamartwiać się • żalić się • żałować czegoś

* W znaczeniu I/II – odmiana: coś kogoś *boli* / *będzie boleć* / *boliło* / *boliłoby*.

W znaczeniu III – odmiana: ja *boleję*, ty *bolejesz* / ja *będę boleć* / *bolił* / *boliła*; *bolej*, *boliłby* itd.

** W zdaniach zaprzeczonych czasownik *boleć* w zn. I wolno łączyć z biernikiem lub dopełniaczem, np. *Nie boli **ją** ręka* albo *Nie boli **jej** ręka.* / *Głowa już **ją** nie boli* albo *Głowa już **jej** nie boli*. Por. *Słownik wyrazów kłopotliwych*, s. 47.

14
–
15

15. BRAĆ; zob. A–E

NDK

(dotyczy A–E):

[kto? • co?]

co? • czym? • do czego? • do kogo? • dokąd? (do czego?) • gdzie? (na co? / w czym?)
• kiedy? • kogo? • na co? • na kogo? • od czego? • od kogo? • pod co? • po ile?
• skąd? (z czego?) • u kogo? • w co? • za co? • z kim? • z kogo? • jak?

INNE POŁĄCZENIA

brać coś + przysłówek

→ *Brąć coś dosłownie / lekko / na serio / poważnie / ściśle* (w zn. *ujmować coś w jakiś sposób*, *traktować kogoś / coś jako*, *uważać kogoś za coś*).

A. BRAĆ*

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Najpierw biorę <i>książkę</i> z biblioteki, a potem ją czytam. Proszę zawsze brać <i>kufle</i> z tego kredensu! Codziennie rano brał <i>proszki</i> na serce. (pot.) Dwa razy dziennie brał <i>kąpiel</i> .
czym?	–	I.	Psy brały kości <i>zębami</i> i przenosiły je do legowiska. Gorące kawałki metalu bierzemy wyłącznie <i>szczypcami</i> . Synku, nie bierz chleba <i>brudnymi rękami</i> !
do czego? kogo?	do –	G. A.	Brał narty <i>do samochodu</i> i wyjeżdżał w góry. Zawsze biorę <i>mojego syna</i> na spacer. Kiedy spacerowaliśmy ojciec zawsze brał <i>mnie</i> za rękę.
na co?	na	A.	Każdy żołnierz bierze nieprzyjaciela <i>na cel</i> , i strzela.

pod co?	pod	A.	Brał mnie <i>pod rękę</i> , i dumnie spacerował po ulicach.
po ile?	po	L.	Każdy bierze <i>po kawałku</i> ciasta, i zaczyna jeść.
skąd? / z czego?	z / ze	G.	Pieniądze zawsze biorę <i>z banku handlowego</i> . (pot.) Proszę brać pieniądze <i>z portfela</i> , a nie ze skarbonki! Tematy do każdej powieści biorę <i>z życia</i> . Piotr brał zawsze swoją ukochaną <i>w ramiona</i> . Zawsze biorę <i>w podróż</i> jakieś lekarstwa.
w co?	w	A.	Zawsze brał mnie <i>za rękę</i> , i wychodził ze mną na spacer.
za co?	za	A.	Właśnie brał <i>za klamkę</i> samochodu, kiedy zauważył złodzieja.
z kim?	z / ze	I.	Zawsze brał <i>ze sobą</i> parasol.
z kogo?	z / ze	G.	Wielu twórców bierze przykłady <i>z polskich romantyków</i> .

INNE POŁĄCZENIA

brać + przysłówek

→ Brać *czasami* / *często* / *zawsze* / *zwykle* itp.

NIKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

chwycić • czerpać z czegoś • korzystać z czegoś / z kogoś • łapać za coś • obejmować • podnosić coś • robić taki ruch, (aby coś znalazło się w ręce / w rękach) (def. sł.) • sięgać • stosować coś • trzymać • ujmować coś / kogoś • zażywać czegoś • zmieniać położenie jakiegoś przedmiotu, chwytając go rękoma (def. sł.)

* W ZNACZENIU: *zmieniać położenie jakiegoś przedmiotu, chwytając go rękoma* • *robić taki ruch, aby coś znalazło się w ręce / w rękach* • *chwycić coś* • *objemować coś* • *podnosić coś* • *ujmować coś / kogoś*

B. BRAĆ*

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Biorę <i>wynagrodzenie</i> raz na miesiąc.
do czego?	do	G.	Harcerze brali <i>suchy prowiant</i> na dłuższą wycieczkę.
gdzie? / w czym?	w	L.	Większą gotówkę bierzemy co tydzień <i>w banku</i> .
kogo?	–	A.	Do zbioru truskawek bierzemy <i>robotników sezonowych</i> .
od czego?	od	G.	Oni biorą wysoką prowizję <i>od każdej pożyczki</i> .
od kogo?	od	G.	Kieszonkowe biorę zawsze <i>od ojca</i> .
po ile?	po	L.	Bierzemy te książki <i>po złotówce?</i> (pot.)
skąd? / z czego?	z / ze	G.	Pieniądze na remonty bierzemy <i>z funduszu remontowego</i> . Raz na tydzień brał jedną książkę <i>z biblioteki</i> . Do swych wypowiedzi cytaty brał zwykle <i>z Biblii</i> . Biorę lekcje z matematyki <i>u znanego profesora</i> .
u kogo?	u	G.	

INNE POŁĄCZENIA

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

czerpać z czegoś • dostawać coś na własność lub w użytkowanie • korzystać z czegoś • kupować coś • nabywać coś • najmować kogoś • obejmować coś w posiadanie • otrzymywać coś • pobierać coś • przyjmować coś • uzyskiwać coś • wypożyczać coś • zabierać kogoś / coś • zaopatrywać się w coś

* W ZNACZENIU: *dostawać coś na własność lub w użytkowanie • czerpać z czegoś • korzystać z czegoś • kupować coś • nabywać coś • najmować kogoś • obejmować coś w posiadanie • otrzymywać coś • pobierać coś • przyjmować coś • stawać się użytkownikiem czegoś • uzyskiwać coś • wypożyczać coś • zaopatrywać się w coś*

C. BRAĆ*

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Codziennie biorę <i>pigułkę nasenną</i> i natychmiast zasypiam. Brał <i>każdą proponowaną</i> mu pracę.
dokąd? gdzie? / na co?	do	G.	Dzisiaj biorę cię <i>do kina</i> na świetny film.
kogo?	na	A.	Zawsze biorę <i>na koncerty</i> moich kolegów.
z kim?	–	A.	Niektórzy biorą <i>swoich rodziców</i> na utrzymanie.
	z / ze	I.	Wychodząc, zawsze brał <i>ze sobą</i> obstawę.

INNE POŁĄCZENIA

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

obciążać się czymś • podejmować się czegoś • powodować (zmianę położenia obiektu) • proponować coś komuś • przyjmować na siebie jakiś obowiązek • stosować coś • traktować coś (jako środek do osiągnięcia zamierzonego celu) • używać czegoś • zapraszać kogoś • zażywać coś • zobowiązywać się do czegoś

* W ZNACZENIU: *powodować zmianę położenia obiektu • traktować coś jako środek do osiągnięcia zamierzonego celu • przyjmować na siebie jakiś obowiązek • podejmować się czegoś • zobowiązywać się do czegoś • obciążać się czymś*

D. BRAĆ*

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Brali <i>łupy</i> i odjeżdżali szybko z miejsca napadu. Napastnicy brali <i>wioskę</i> za wioską.
czym? dokąd? / do czego?	–	I.	Policja brała <i>siłę</i> manifestujących robotników.
kiedy?	do	G.	Okupanci brali <i>do obozów</i> pracy ludność cywilną.
kogo?	o	L.	Policja polityczna brała ludzi <i>o świecie</i> z domów.
	–	A.	Podczas wojny nieprzyjacieli bierze <i>jeńców</i> do niewoli.

INNE POŁĄCZENIA

brać coś + przysłówek

→ Brać coś *systematycznie* / często / zwykle itp.

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

opanowywać coś • przymuszać kogoś do czegoś • przywłaszczać coś siłą • stosować przemoc wobec kogoś / czegoś • wywierać przymus / przemoc na kimś • zabierać kogoś / coś siłą / przemocą
• zajmować coś • zdobywać coś

* W ZNACZENIU: *zabierać coś siłą / przemocą* • *stosować przemoc* • *przymuszać do czegoś*
• *przywłaszczać siłą* • *zdobywać coś* • *zwycięzać kogoś* • *ograniczać czyjąś swobodę*

E. BRAĆ*

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
do czego?	do	G.	Latem bierzemy robotników <i>do prac budowlanych</i> .
do kogo?	do	G.	Na wakacje bierzemy <i>do dzieci</i> inną opiekunkę.
kogo?	–	A.	Co rok braliśmy <i>nową dziewczynę</i> do dziecka.
na kogo?	na	A.	Dlaczego ciągle bierzesz mnie <i>na świadka</i> ?

INNE POŁĄCZENIA

brać + przysłówek

→ Brać *czasami* / często / zwykle / stale itp.

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

angażować kogoś • powierzać komuś jakąś funkcję • powoływać kogoś / coś • zatrudniać kogoś

* W ZNACZENIU: *czynić kogoś kimś* • *powierzać komuś jakąś funkcję*

16. BRAĆ SIĘ

NDK

[kto? • co?]

do czego?* • do kogo? • gdzie? (na czym? / w czym?) • komu? • na co? • pod co?
• skąd? (z czego?) • za co? • z czego? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
do czego?*	do	G.	Przed egzaminami studenci biorą się <i>do nauki</i> .* (II) Późną nocą brał się <i>do pióra</i> .* (II) Po skończeniu jednej pracy, zaraz biorę się <i>do drugiej</i> . (II)
do kogo?	do	G.	Dyrektor systematycznie brał się <i>do każdego zatrudnionego pracownika</i> i analizował jego wydajność w pracy. (III) Urząd Skarbowy powoli – acz systematycznie – brał się <i>do wszystkich oszustów podatkowych</i> . (III) Policja bierze się wreszcie <i>do tych chuliganów</i> . (III)
gdzie? / na czym?	na	L.	Skąd się bierze <i>na tej łące</i> tyle pięknych kwiatów? (IV)
gdzie? / w czym?	w	L.	Skąd się bierze <i>w tym domu</i> tyle ludzi? (IV)

komu?	–	D.	Skąd bierze się <i>tej kobiecie</i> ten nieustający humor? (IV)
na co?	na	A.	Skąd biorą się <i>wam</i> te szalone pomysły? (IV) Ten człowiek brał się <i>na sposób</i> i zawsze rozwiązywał trudne problemy. (II)
pod co?	pod	A.	Za każdym razem kobiety przestawały tańczyć, brały się <i>pod boki</i> i wpatrywały się w swoich partnerów.** (I)
skąd? / z czego?	z / ze	G.	Ten lepki pył w pokoju bierze się chyba z <i>kominów</i> . (IV) Te głupie pomysły brały mu się z <i>nadmiaru</i> czasu. (IV)
za co?	za	A.	Dziewczęta brały się <i>za ręce</i> i zaczynały tańczyć. (I) Po skończeniu jednej gazety, biorę się <i>za drugą</i> *** (II)
z czego?	z / ze	G.	Tak bardzo cierpiał, iż brał się z <i>bólu</i> za głowę. (I)

INNE POŁĄCZENIA

brać się + przysłówek

→ Brać się *ostro* / *zdecydowanie*. (II/III)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. chwytać się za coś • łapać się za coś • obejmować się • obejmować siebie wzajemnie / oburącz • obłapiać kogoś • trzymać się kogoś / czegoś • ujmować kogoś
- II. zaczynać coś robić • decydować się na coś • podejmować jakieś kroki • przystępować do czegoś • rozpoczynać jakieś działania • stosować jakiś pomysłowy sposób • uciekać się do czegoś • zabierać się do czegoś • zdobywać się na coś
- III. zabierać się do kogoś • zaczynać interesować się kimś • zaczynać stosować jakieś środki wobec kogoś • zajmować się kimś
- IV. mieć w czymś swoje źródło / początek • pochodzić • pojawiać się • powstawać • rodzić się • wywodzić się • zjawiać się

* Zwykle w połączeniu z nazwami czynności, narzędzi, przedmiotów z nimi związanych itp.

** *Brać się pod boki* – wyrażenie frazeologiczne.

*** Połączenia typu *brać się za*, np. *brać się za robotę* / *za naukę* w zn. II (upowszechnione pod wpływem języka rosyjskiego) częste są w języku potocznym, gdyż odbiera się je jako połączenia bardziej ekspresywne od konstrukcji uważanych za poprawne typu: *brać się do roboty* (pot.), *brać się do nauki*. Por. *Słownik wyrazów kłopotliwych*, s. 49 oraz *Nowy słownik poprawnej polszczyzny*, s. 70.

17. BRAKOWAĆ*

NDK

[kto? • 0^{6*}]

**co? • czego? • czemu? • do czego? • gdzie? (w czym?) • kogo? • komu?
• na co? • jak?**

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Robotnice brakowały <i>produkty schodzące</i> z taśmy. (II) Coraz częściej roboty brakują <i>produkty</i> . (II)
czego?	–	G.	Po śmierci matki brakowało nam <i>ciepła rodzinnego</i> . (I) W czasie wojny brakuje <i>wszystkiego</i> . (I) Wciąż brakuje mi <i>czasu</i> na rozrywki. (I) Podczas walki żołnierzom zaczęło brakować <i>amunicji</i> . (I)

czemu?	–	D.	Podczas mroźnej zimy brakowało jedzenia <i>zwierzętom</i> . (I)
do czego?	do	G.	W firmie brakuje ludzi <i>do pracy fizycznej</i> . (I) Brakowało mi tylko jednego numeru <i>do szóstki</i> . (I) Ciągłe nam brakuje czwartego <i>do brydża</i> . (I)
gdzie? / w czym? kogo?	w –	L. G.	W czasie suszy często brakuje <i>w zbiornikach</i> wody. (I) Do założenia zespołu brakuje jeszcze <i>pianisty</i> . (I) Do gry w karty brakuje nam jeszcze <i>jednego gracza</i> . (I) Wciąż brakuje <i>dwóch osób</i> do gry w karty. (I) Na emigracji najbardziej brakowało mi <i>rodziny</i> . (I)
komu? na co?	– na	D. A.	Bardzo brakowało <i>nam</i> ciebie przez ten rok. (I) Brakowało nam pieniędzy <i>na dokończenie</i> budowy. (I) W szpitalu brakuje pieniędzy <i>na utrzymanie</i> personelu. (I)

INNE POŁĄCZENIA

brakować + przysłówek

→ Komuś brakuje czegoś / kogoś *bardzo* / *okropnie* / *strasznie* itp. (I)

→ Brakować *indywidualnie* / *sprawnie* / *szybko* itp. (II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. być w zbyt małej ilości / liczbie • nie być w wystarczającej ilości • nie mieć w potrzebnej ilości / wcale • nie starczać do jakiejś całości • nie wystarczać • odczuwać czyjąś nieobecność
• występować w niewystarczającej ilości lub liczbie [tylko w 3. osobie w użyciu nieosobowym, zwykle w liczbie pojedynczej]
- II. **środowiskowe:** dyskwalifikować wyroby z usterkami / wadami / defektami • klasyfikować towar
• kontrolować towar • kwalifikować towar • odrzucać braki w produkcji • segregować towar
• selekcjonować coś • sortować towar • sprawdzać jakość wyrobów • wybierać towar

* W znaczeniu I – tylko formy: *brakuje* / *będzie brakować* / *brakowało* / *brakowałoby*.

** Konstrukcje bezmianownikowe – w zn. I.

18. BRATAĆ SIĘ

NDK

[kto?]

gdzie? (na czym? / w czym?) • przy czym? • z kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
gdzie? / na czym?	na	L.	Bratał się <i>na wczasach</i> ze wszystkimi turystami.
gdzie? / w czym?	w	L.	Lubił bratać się <i>w klubie</i> ze wszystkimi stałymi bywalcami.
przy czym?	przy	L.	Lubił się bratać z nieznajomymi <i>przy kielichu</i> wódki. Bratała się ze wszystkimi <i>przy pierwszym spotkaniu</i> .
z kim?	z	I.	Bratał się <i>z każdym</i> , kto okazał się miły.

INNE POŁĄCZENIA

bratać się + przysłówek
bratać się + żeby / aby / by

→ *Bratać się nachalnie / szybko.*
 → *Bratał się, aby mieć więcej przyjaciół.*

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

być z kimś w bliskich stosunkach • jednoczyć się • łączyć się • nawiązywać przyjazne stosunki z kimś
 • przyjaźnić się z kimś • spoufalać się z kimś • wchodzić w bliskie związki z kimś • zaprzyjaźniać się z kimś

19. BRONIĆ*

NDK

[kto? • co?]

co?* • czego? • kogo?* • komu? • przed czym? • przed kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?*	–	A.	Fosa i mury broniły <i>fortecę</i> przed napastnikami.* (II)
czego?	–	G.	Wojsko skutecznie broniło <i>miasta</i> . (I) Potężne mury broniły <i>grodu</i> przez całe wieki. (II) Policja broniła <i>wejścia</i> do ambasady. (II) Przez godzinę broniłem <i>mojego projektu</i> . (II) Złe psy broniły <i>dostępu</i> do posiadłości. (III) Mama broniła mi <i>jedzenia</i> cukierków. (III)
kogo?*	–	G.	Oddziały ONZ często bronią <i>ludności cywilnej</i> . (I) Partyzanci broniли <i>miejscowej ludności</i> przed bandami. (I) Gwardia królewska broniła <i>królowej</i> z narażeniem życia. (I) Bronił <i>kolegi</i> , chociaż nie był pewny jego niewinności. (II)
kogo?*	–	A.	Adwokat bronił <i>oskarżoną kobietę</i> już od godziny*. (II)
komu?	–	D.	Zawsze broniła <i>córkę</i> przed złym towarzystwem.* (II) Bronić <i>mysliwym</i> polować / polowania poza sezonem. (III) W domu broniono <i>nam</i> jeść / jedzenia mięsa. (III) Policja broniła <i>demonstrantom</i> wejścia do budynku. (III) Dlaczego bronicie <i>nam</i> wstępu do tego klubu? (III)
przed czym?	przed	I.	Ojciec zawsze bronił nas <i>przed niebezpieczeństwem</i> . (I/II) Zawsze bronię ludzi <i>przed niesłusznymi oskarżeniami</i> . (II) Olbrzymie wały broniły miasto <i>przed powodziami</i> . (II)
przed kim?	przed	I.	Żołnierze bronili miasta <i>przed nieprzyjacielem</i> . (I) Bronił siostry / siostrę <i>przed napastnikami</i> . (I/II) Drzwi antywłamaniowe bronią dom / domu <i>przed złodziejami</i> . (II)

INNE POŁĄCZENIA

bronić + przysłówek

→ *Bronić bohatersko / dzielnie / mężnie / odważnie / zaciekle / żąłcie.* (I)

bronić + bezokolicznik

→ *Bronić gorąco / skutecznie / żarliwie.* (II)

bronić + rzeczownik odczasownikowy

→ *Bronić iść gdzieś.*** (III)

→ *Bronić chodzenia gdzieś.** / Bronić wycinania drzew. / Bronić przejazdu przez centrum miasta. / Bronić dzieciom oglądania filmów dla dorosłych.* (III)

NIKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. chronić czynnie przed napadem / atakiem / wrogimi działaniami • działać obronnie • odpierać atak / napaść • podejmować obronę • przeciwstawiać się atakowi / napaści / agresji • walczyć [zwykle z bronią w ręku]
- II. asekurować kogoś / coś • być ochroną przed czymś • być osłoną • chronić kogoś przed czymś / przed kimś • gwarantować komuś bezpieczeństwo • nie pozwalać komuś skrzywdzić • ochraniać kogoś / coś • odpierać zarzuty • osłaniać kogoś / coś • przemawiać za kimś • stanowić zabezpieczenie • stawiać w obronie kogoś / czegoś • strzec kogoś / czegoś • ubezpieczać kogoś • ujmować się za kimś / za czymś • upominać się o kogoś • wstawiać się za kimś • występować słownie w obronie / jako obrońca • zabezpieczać coś
- III. dawać zakaz • nie dawać komuś czegoś robić • nie dozwalać • nie pozwalać komuś na coś • odciągać kogoś od czegoś • odwozić • piętrzyć przeszkody • przeszkadzać komuś w czymś • stawiać przeszkody • udaremniać coś komuś • uniemożliwiać coś komuś • wzbraniać • zabraniać coś komuś • zakazywać komuś czegoś

* W znaczeniu *odpierać atak / stawiać w obronie / ujmować się za kimś* – czasownik *bronić* występuje w połączeniu z dopełniaczem, np. *bronić dziewczyny przed napastnikami / bronić fortecy* (+ G.). W znaczeniu *być obrońcą (w sądzie) / chronić kogoś przed czymś, osłaniać, zabezpieczać*, np. *bronić dziewczynę w procesie sądowym* (+ A.); *bronić córkę przed niewłaściwym towarzystwem* (+ A.); *bronić przestępcę / oskarżoną / oskarżonego / coś broni fortecę* itp. (+A.) – w połączeniu z biernikiem. Por. *Słownik wyrazów kłopotliwych*, s. 50 oraz *Nowy słownik poprawnej polszczyzny* PWN, s. 73.

** *Bronić* robić coś / robienia czegoś – połączenia alternatywne: *bronić dzieciom oglądać filmy dla dorosłych* (+ bezokolicznik) albo *bronić dzieciom oglądania filmów dla dorosłych* (+ rzeczownik odczasownikowy).

20. BRONIĆ SIĘ

[kto? • co?]

NDK

czemu?* • czym? • gdzie? (w czym?) • jako co? • kiedy? • od czego?
• przeciwko czemu? • przed czym? • przed kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czemu?*	–	D.	Bronił się uczuciu litości, pokusie i marzeniom.* (III)
czym?	–	I.	Zaatakowani bronili się szablami. (I) W dyskusji bronili się celnymi ripostami. (II) Dlaczego zawsze próbujesz się bronić płaczem? (II)
gdzie?	w	L.	Prze kilka dni oddział bronił się w lasach. (I) Oskarżony bronił się w sądzie. (II)
jako co?	jako	N.	Te utwory bronią się wyłącznie jako dzieła literatury socrealistycznej. (V)
kiedy?	za	A.	Moja córka broni się za tydzień w UJ. (IV)
	w	L.	Ten asystent będzie się bronił w przyszłym tygodniu. (IV)

od czego? przeciwko czemu? przed czym?	od	G.	Z trudem broniłem się <i>od samobójczych myśli</i> .* (III)
	przeciwko	D.	Broniła się <i>przeciwko napływającym łzom</i> .* (III)
	przed	I.	Dlaczego nie bronicie się <i>przed atakiem</i> wroga? (I) Niewielki pies bronił się <i>przed atakiem</i> innego psa. (I) Broniłem się w sądzie <i>przed atakami</i> oskarżyciela. (II) Ludzie bronili się <i>przed głodem</i> jak mogli. (III) Dlaczego ciągle bronisz się <i>przed miłością</i> ? (III)
przed kim?	przed	I.	Zaatakowany bronił się dzielnie <i>przed napastnikiem</i> . (I) Zawsze bronię się <i>przed natrętnymi ludźmi</i> . (I) Gwiazdy piosenki muszą bronić się <i>przed natrętnymi fotoreporterami</i> . (III)

INNE POŁĄCZENIA

bronić się + przysłówek

→ Bronić się *dzielnie* / *głupio* / *mądrze* / *mężnie* / *zaciekle* / *zawzięcie* itp. (I/II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. bronić samego siebie • chronić się przed kimś / przed atakiem • ochraniać się • odpierać atak / napaść • osłaniać się • występować w obronie czegoś / kogoś [zwykle z bronią w ręku]
- II. odpierać zarzuty • tłumaczyć się • uniewinniać się • usprawiedliwiać się • występować w swojej obronie
- III. chronić się • chronić siebie przed kimś / przed czymś • nie dawać czemuś zapanować nad sobą • odpędzać coś od siebie • opędzać się od czegoś / od kogoś • opierać się czemuś / komuś • strzec się przed czymś • wzbraniać się przed czymś • zabezpieczać się przed czymś • zapobiegać czemuś
- IV. **środowiskowy**: mieć obronę • przechodzić ustaloną procedurę egzaminacyjną • przedstawiać tezy swojej pracy magisterskiej / doktorskiej • zdawać egzamin magisterski / doktorski
- V. **potocznie**: być możliwym do przyjęcia • dawać się zaakceptować

* Rzadko

21. BRZYDZIĆ SIĘ

NDK

[kto?]

czego? • czym? • kim? • kogo? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czego?	–	G.	Brzydzę się <i>much</i> i <i>żab</i> .
czym?	–	I.	Zawsze brzydziłem się <i>plotkami</i> rozsiewanymi przez współpracowników. Brzydzę się też <i>nieuczciwością</i> i <i>lizusostwem</i> .
kim?	–	I.	Brzydziliśmy się tym <i>obludnikiem</i> i <i>tchórzem</i> , który z nami pracował. Brzydzę się <i>tobie</i> synu, kiedy tak postępujesz.*
kogo?	–	G.	Brzydzę się <i>ciebie</i> synu, kiedy jesteś pijany.**

INNE POŁĄCZENIA

brzydzić się + przysłówek

→ Brzydzić się *bardzo* / *okropnie* / *strasznie* itp.

brzydzić się + bezokolicznik

→ Brzydzić się *jeść* gdzieś.

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

czuć wstręt / odrazę • gardzić kimś / czymś • nie cierpieć czegoś / kogoś • nie móc na coś / na kogoś patrzeć *a.* patrzeć • nie trawić czegoś / kogoś • nie znosić czegoś / kogoś • nienawidzić kogoś / czegoś • odczuwać wstręt fizyczny przed kimś / przed czymś • pogardzać kimś / czymś • przejawiać niechęć / wstręt / odrazę

* Czasownik *brzydzić się* oznacza tutaj pogardę, np. *brzydzą się pijakami* (+ I.).

** Czasownik *brzydzić się* oznacza tutaj uczucie fizycznego wstrętu, np. *brzydzą się pijaków* (+ G.).

22. BUDOWAĆ

NDK

[kto? • co?]

co? • czym?* • dla czego? • dla kogo?** • do czego? • gdzie? (w czym?) • kogo?* • komu?** • między kim? • na czym? • z czego? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Wspólnymi siłami budowaliśmy <i>dom</i> przez kilka lat. (I) Stocznie budują coraz <i>nowsze modele</i> statków. (I) Na zajęciach uczymy się budować <i>poprawne zdania</i> . (II) Potrafił budować <i>dobrą atmosferę</i> w pracy. (II) Często budował <i>swe plany</i> na nierealnych podstawach. (III)
czym?*	–	I.	On zawsze budował <i>swoim przykładem</i> .* (II) Reżimy totalitarne budują swój autorytet <i>zakazami</i> . (II)
dla czego?	dla	G.	Przed zimą budujemy <i>dla ptaków</i> karmniki. (I) Budowano statki <i>dla przewożenia</i> turystów. (I)
dla kogo?*	dla	G.	Ojciec budował <i>dla swojej córki</i> wspaniały dom.** (I)
do czego?	do	G.	Budowali olbrzymie jachty <i>do własnego użytku</i> . (I)
gdzie?	w	L.	Budują <i>w większych miastach</i> wielkie supermarkety. (I)
kogo?*	–	A.	On buduje <i>nas</i> swoim wyjątkowym postępowaniem.* (II)
komu?*	–	D.	Firmy budują <i>swoim pracownikom</i> tanie mieszkania.** (I)
między kim?	między	I.	Próbowali budować więź <i>między zwaśnionymi</i> . (II) Budowali bariery <i>między społeczeństwem a władzą</i> . (II)
na czym?	na	L.	Budowano tanie domy <i>na wilgotnych terenach</i> . (I) Budowali piękny hotel <i>na wzgórzu</i> . (I) Władze Krakowa budują <i>na Wiśle</i> kolejny most. (I) Opinie o pracownikach budował <i>na plotkach</i> . (III) Dyktatorzy budują swą władzę <i>na represjach</i> . (III)

z czego? z / ze

G.

Budowali z *czzerwonej cegły* piękne domki. (I)

INNE POŁĄCZENIA

budować + przysłówek

→ Budować *samowolnie* / *solidnie* / *szybko* / *tanio*. (I)

→ Budować coś *jasno* / *poprawnie* / *zwięźle* itp. (II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. wznosić budynki / budowle / gmachy / obiekty itp. • konstruować coś • montować coś
• murować coś • składać coś z czymś • stawiać coś • zestawiać coś z czymś
- II. **przenosić**: działać budująco • mieć na coś / na kogoś pozytywny wpływ • organizować coś
• podbudowywać coś • powodować powstawanie czegoś • przyczyniać się do czegoś • tworzyć
coś • umacniać coś • wpływać na coś / na kogoś dodatnio
- III. brać coś za podstawę • liczyć na coś • opierać na czymś • zakładać coś

* Przestarzałe.

** Budować dla kogo? / komu? – połączenia alternatywne: *budować coś dla mieszkańców* (dla + G.)
albo *budować mieszkańcom* (+ D.).

23. BUDZIĆ

NDK

[kto? • co?]

co? • czym? • do czego? • kiedy? • kogo? • na co? • w czym? • w kim?
• wśród kogo? • z czego? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Najmniejszy szmer w pokoju budzi <i>mojego psa</i> . (I) Niepotrzebnie budzisz <i>wspomnienia</i> w tym egoście. (II)
czym?	–	I.	Jego spojrzenie budzi we mnie <i>strach</i> . (II) Rano mama budziła mnie <i>delikatnym chrząkaniem</i> . (I) Ten człowiek budzi <i>swoim postępowaniem</i> pogardę. (II) Budziła powszechne uznanie <i>swoją delikatnością</i> . (II)
do czego?	do	G.	Codziennie mama budziła <i>do pracy</i> mojego ojca. (I)
kiedy?	o	L.	Budzę się codziennie <i>o szóstej</i> rano. (I) Budzimy się zawsze <i>o tej samej porze</i> . (I)
kogo?	w	L.	Krzyczący sąsiedzi często budzą mnie <i>w nocy</i> . (I)
	–	A.	Codziennie rano budzę <i>syna</i> na śniadanie. (I) Dzwonek budzika budzi <i>mnie</i> codziennie rano. (I)
na co?	na	A.	Matka zawsze budziła <i>na śniadanie</i> całą rodzinę. (I)
w czym?	w / we	L.	Terroryzm budzi <i>we współczesnym świecie</i> poczucie niepewności. (II)
w kim?	w / we	L.	Niepotrzebnie budzisz litość <i>w tym egocentryku</i> . (II) Przemoc budzi <i>we mnie</i> uczucie strachu. (II)
wśród kogo?	wśród	G. pl.	Amerykańskie filmy budzą duże zainteresowanie <i>wśród młodzieży</i> . (II)
z czego?	z / ze	G.	Nie wolno gwałtownie budzić <i>ze snu</i> śpiącego starca. (I)

INNE POŁĄCZENIA

budzić + przysłówek

→ Budzić *codziennie* / *gwałtownie* / *powoli* /
późno / *systematycznie* / *szybko* /
telefonicznie / *wcześniej* itp. (I)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. przerywać komuś sen • ściągać kogoś z łóżka • wybijać kogoś ze snu • wyrwać kogoś ze snu
II. **przenosić**: inspirować kogoś • pobudzać kogoś do czegoś • podrywać do czegoś • powodować u kogoś coś (np. powstawanie jakichś uczuć) • prowokować • przywoływać coś • rozpalać coś u kogoś • wywoływać u kogoś jakieś reakcje • wzbudzać coś u kogoś • wzneczać coś u kogoś

24. BUDZIĆ SIĘ

NDK

[kto? • co?]

do czego? • kiedy? • między kim? (a kim?) • na co? • od czego?* • podczas czego?
• w czym? • w kim? • z czego? • z czym? • z powodu czego? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
do czego?	do	G.	Codziennie budzę się <i>do pracy</i> o szóstej. (I) Po długiej zimie przyroda budziła się <i>do życia</i> . (III)
kiedy?	w o	L. L.	Kiedy mam kłopoty, budzę się <i>w nocy</i> kilka razy. (I) Na wakacjach budzę się zawsze <i>o wschodzie</i> słońca. (I)
między kim?	na / –	A. / I.	Od wielu lat budzę się zawsze <i>o tej samej porze</i> . (I) Przyroda budzi się <i>na wiosnę</i> / <i>wiosną</i> . (III)
na co?	między	I.	Miłość budziła się szybko <i>między nim a nią</i> . (III)
od czego?*	na	A.	Czy zawsze budzisz się <i>na śniadanie</i> sam? (I)
	od	G.	Budzimy się w nocy <i>od hałasu dochodzącego z ulicy</i> .* (I)
podczas czego?	podczas	G.	Dziecko budziło się <i>podczas snu</i> i zaczynało płakać. (I)
w czym?	w	L.	Różne czarne myśli budziły się <i>w jego wyobraźni</i> . (II) Nadzieja na wielką miłość budzi się <i>w moim sercu</i> . (III)
w kim?	w / we	L.	Kiedy zwiedza się obozy koncentracyjne, budzi się <i>w człowieku</i> przerażenie i gniew. (II) Od czasu do czasu budzi się <i>we mnie</i> obawa i strach. (III)
z czego?	z / ze	G.	Budziłem się <i>z drzemki popołudniowej</i> , wyobrażając sobie, że leżę na gorącej od słońca plaży. (I) Wiosną niektóre zwierzęta budzą się <i>z zimowego snu</i> . (III)
z czym?	z	I.	Powoli budziła się <i>z omdlenia</i> . (III)
z powodu czego?	z powodu	G.	Często budzę się <i>z bólem głowy</i> . (I) Dziecko budziło się w nocy <i>z powodu kaszlu</i> . (I)

23
–
24

INNE POŁĄCZENIA

budzić się + przysłówek

→ Budzić się *ciagle* / *codziennie* / *gwałtownie* /
powoli / *późno* / *systematycznie* / *szybko* /
wcześniej. (I)

budzić się + bo / dlatego, że / gdyż

→ Coś budzi się *niezauważalnie* / *nagle*. (II/III)
→ Ciagle *budził się*, bo miał wysoką gorączkę. (I)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. powracać (do stanu świadomości) • przerywać sen lub drzemkę • przestawać spać • wstawać
• zrywać się ze snu
- II. **przeñośnie**: objawiać się • pojawiać się • powstawać • przejawiać się • przypominać się
• tworzyć się • zaczynać się [również w 3. osobie]
- III. **przeñośnie**: odnawiać się • odradzać się • ożywać • ożywiać się • przytomnieć • rodzić się
• rozpoczynać się • stawać się aktywnym • zaczynać wegetację [również w 3. osobie]

* Rzadko.

25. BYĆ; zob. A–C

NDK

[kto? • co?]

- bez czego? • bez kogo? • blisko czego? • blisko kogo? • co? • czym?
• do czego? / dokąd? • do kogo? • dzięki czemu? • dzięki komu? • gdzie?
• jak długo? • jaki? / jaka? / jakie? / jakim? / jaką? • kim? • komu? • kto?
• między czym? • między kim? • na czym? • naprzeciw(ko) czego? • opodal czego?
• po czym? • pod czym? • podczas czego? • poza czym? • przeciwko czemu?
• przeciwko komu? • przed czym? • przy czym? • przy kim? • skąd?
• spoza czego? • u kogo? • w czym? • w środku czego? • wokół czego?
• wśród kogo? • wzdłuż czego? • z czego? • z kim? • za czym? • zamiast kogo?

A. BYĆ*

[kto? • co?]

- blisko czego? • blisko kogo? • czym? • dokąd? / do czego?
• gdzie? (na czym? / w czym?) • między czym? • między kim? • naprzeciw czego?
• opodal czego? • podczas czego? • pod czym? • poza czym? • przed czym?
• przy czym? • przy kim? • skąd? (spod czego?) • spoza czego? • u kogo?
• w czym? • wokół czego? • w środku czego? • wśród kogo? • wzdłuż czego?
• za czym? • z kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
blisko			
czego?	blisko	G.	Od kilku dni jestem <i>blisko</i> kresu wytrzymałości.
blisko			
kogo?	blisko	G.	Zawsze będę <i>blisko</i> ciebie.
czym?	–	I.	Polska jest <i>interesującym</i> rynkiem zbytu dla Europy.
dokąd? /			
do czego?	do	G.	Chcę kupić buty, które są <i>do kolan</i> .
gdzie?	na	L.	Przez dwa tygodnie będę <i>na wakacjach</i> .
	w	L.	Przez kilka dni będę <i>w delegacji</i> .

między czym?	między	I.	Na skutek zmian w polityce byliśmy <i>między młotem a kowadłem</i> .
między kim?	między	I.	Ciągle jestem <i>między przyjaciółmi</i> .
naprzeciw czego?	naprzeciw	G.	Będą <i>naprzeciwko tego wysokiego hotelu</i> .
opodal czego?	opodal	G.	Będę <i>opodal tego domu</i> .
podczas czego?	podczas	G.	Jestem tutaj tylko <i>podczas przerwy</i> .
pod czym?	pod	I.	Klucze zawsze są <i>pod wycieraczką</i> .
poza czym?	poza	I.	W nowej pracy jestem <i>poza układami towarzyskimi</i> .
przed czym?	przed	I.	Przystanek autobusowy jest <i>przed Wawelem</i> .
przy czym?	przy	L.	Kwiaty są <i>przy oknie</i> .
przy kim?	przy	L.	Od świtu jestem już <i>przy moim chorym ojcu</i> .
skąd?	spod	G.	On jest <i>spod Warszawy</i> , a teraz mieszka w Warszawie.
spoza czego?	spoza	G.	Nie znam tego człowieka, bo on jest <i>spoza środowiska</i> .
u kogo?	u	G.	Nie mogę teraz rozmawiać przez telefon, bo jestem <i>u szefa</i> .
w czym?	w	L.	Pieniądze są zawsze <i>w szufladzie</i> .
wokół czego?	wokół	G.	Tak wiele problemów jest <i>wokół tej trudnej sprawy</i> .
w środku czego?	w środku	G.	Reporterzy byli od kilku tygodni <i>w środku wydarzeń</i> wojny w Afganistanie.
wśród kogo?	wśród	G.	Lubię być <i>wśród swoich rodaków</i> .
wzdłuż czego?	wzdłuż	G.	Ta ulica jest <i>wzdłuż rzeki</i> .
za czym?	za	I.	Stare gazety są <i>za szafą</i> .
z kim?	z / ze	I.	Jestem tutaj <i>z moim przyjacielem</i> .

INNE POŁĄCZENIA

być + przysłówek

→ Być *gdzieś długo / krótko* itp.

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

brać udział w czymś • być obecnym gdzieś • przebywać gdzieś • stać gdzieś • tkwić gdzieś
• uczestniczyć w czymś • występować gdzieś • znajdować się gdzieś

* W ZNACZENIU: *występować gdzieś, w jakimś stanie, w jakimś czasie, w jakimś stopniu, w jakiejś mierze* • *brać udział w czymś* • *być obecnym gdzieś* • *uczestniczyć w czymś* • *znajdować się gdzieś*

B. BYĆ*

[kto? • co?]

bez czego? • bez kogo? • do kogo? • dzięki czemu? • dzięki komu?
• jaki? / jaka? / jakie? • komu? • pod czym? • przeciwko czemu? • przeciwko komu?
• zamiast kogo? • z kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
bez czego?	bez	G.	Od kilku dni jestem <i>bez pieniędzy</i> .
bez kogo?	bez	G.	Od kilku dni jestem <i>bez dzieci</i> .
do kogo?	do	G.	Przed chwilą był tutaj ktoś <i>do ciebie</i> .
dzięki czemu?	dzięki	D.	Jest wspaniała pogoda <i>dzięki atlantyckiemu wyżowi</i> .
dzięki komu?	dzięki	D.	Te sprawy zostały załatwione <i>dzięki szefowi</i> .
jaki? / jaka? itd.	–	N.	Jest <i>piękny</i> zachód słońca.
komu?	–	D.	<i>Jemu</i> coś jest, bo jest cały błądy.
pod czym?	pod	I.	Ciągle jestem <i>pod wpływem</i> tego człowieka.
przeciwko czemu?	przeciwko	D.	On jest zawsze przeciwko <i>każdej nowej propozycji</i> .
przeciwko komu?	przeciwko	D.	On jest zawsze przeciwko <i>mnie</i> .
zamiast kogo?	zamiast	G.	Teraz on tutaj jest <i>zamiast szefa</i> .
z kim?	z / ze	I.	Jestem blisko <i>z tym człowiekiem</i> .

INNE POŁĄCZENIA

być + przysłówek

→ W życiu jest *ciężko* / *rozmaicie* / *różnie*.

być – konstrukcje nieosobowe

→ Dopiero *jest południe*. / Jutro *będzie środa*.

trzeba / warto / powinno się + *być* **

→ *Trzeba było zrobić* to wcześniej.**

+ bezokolicznik

→ *Widać było, że* on nie jest w stanie tego zrobić.

widać + *być* + *że*

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

mieć miejsce • następować • odbywać się • pozostawać • trwać • zdarzać się

* W ZNACZENIU: *pozostawać w pewnych relacjach, związku z kimś lub z czymś* • *mieć miejsce* *następować* • *odbywać się* • *trwać przez pewien okres* • *zdarzać się*

** Tylko w czasie przeszłym.

C. BYĆ*

[kto? • co?]

bez czego? • co? • czym? • jak długo? • jaki? / jaka? / jakie? • jakim? / jaką? • kim?
• komu? • kto? • na czym? • po czym? • pod czym? • w czym? • z czego? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
bez czego?	bez	G.	Nie mogę teraz wyjść, bo jestem <i>bez makijażu</i> .
co?	–	N.	Od kilku lat był <i>pokój</i> w tym kraju.** Wszystko co opowiadał, to były jedynie <i>domysły</i> . Czy na świecie jest <i>sprawiedliwość</i> ?
czym?	–	I.	Kanarek jest <i>ptakiem</i> *** Moi synowie są <i>moją dumą</i> **** Skrzypce są <i>instrumentem smyczkowym</i> .

jak długo?	od ... do	G.	W tym roku święta są <i>od czwartku do poniedziałku</i> .
jaki? / jaka? itp.	–	N. G.	Ojciec jest <i>chory</i> , a mama jest <i>zmęczona</i> . Ten sportowiec jest <i>solidnej budowy</i> .
jakim? / jaką? itp.	–	I.	Był <i>inteligentnym, mądrym, dobrym</i> (człowiekiem). Ten dom jest <i>ogromnym</i> (domem). Jestem zawsze <i>posłuszną</i> rodzicom.***** Ja jestem <i>Polakiem</i> , a ona jest <i>Niemką</i> . On jest <i>nauczycielem</i> i ona jest <i>nauczycielką</i> . Ona jest już <i>matką</i> .
kim?	–	I.	Wielu absolwentów UJ było <i>znanymi badaczami</i> .***
komu?	–	D.	Ten człowiek zawsze był <i>mi</i> ojcem, a ta kobieta zawsze była <i>mi</i> matką.
kto?	–	N.	Czy ty jesteś <i>idiota</i> ?***** My jesteśmy <i>inteligencją</i> .*****
na czym?	na	L.	Od wielu miesięcy ta kobieta jest <i>na diecie</i> . Kiedy ja się urodziłam, ty już byłeś <i>na świecie</i> .
po czym?	po	L.	Jestem już <i>po rozmowach</i> ze wszystkimi kandydatami.
pod czym?	pod	I.	Jestem <i>pod wpływem</i> tego człowieka.
w czym?	w	L.	Od kilku dni ona jest <i>w żałobie</i> .
z czego?	z / ze	G.	Ten dom jest <i>z czerwonej cegły</i> .

INNE POŁĄCZENIA

- być* + przysłówek → Dzisiaj jest *ciepło*, a wczoraj było *zimno*.
być + D. + przysłówek → Jest *mi* dobrze tutaj.
 trzeba / należy / powinno się itp.
 + *być* + I. → Trzeba *być mądrym / rozsądnym / rozważnym* itp.
 (w zdaniach bez podmiotu w mianowniku)
być → imiesłów przysl. współczesny
 + przym. → *Będąc rozsądnym / młodym...*
być → rzeczownik odsłowny + przym. → *Bycie młodym / rozsądnym...*

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

charakteryzować się czymś • egzystować • istnieć • mieć jakąś cechę • należeć • przebywać • stawać się / stać się • tkwić • zajmować jakieś miejsce • zostawać / zostać

* W FUNKCJI:

1. łącznika z orzeczeniami imiennymi,
2. jako część orzeczenia złożonego z rzeczownikiem, przymiotnikiem, imiesłowem, wyrażeniem przyimkowym, przysłówkiem.

W ZNACZENIU:

- ♦ *istnieć* • *egzystować* • *żyć*
- ♦ *należeć do grupy, klasy, zbioru* • *zajmować pewne miejsce w rzeczywistości*
- ♦ *charakteryzować się czymś* • *kończyć coś* • *mieć cechę*

** Szyk obowiązkowy – *jest pokój, będzie pokój, był pokój / nie ma pokoju, nie będzie pokoju, nie było pokoju*.

*** Zgodność podmiotu z orzeczeniem.

**** Brak zgodności podmiotu z orzeczeniem.

***** Forma przestarzała; dzisiaj – *Jestem zawsze posłuszną rodzicom*.

***** Konstrukcja uzasadniona tylko w języku potocznym, jeśli osoba mówiąca pragnie nadać wypowiedzi charakter ekspresywny.

[kto? • co?]

gdzie? (na czym? / nad czym? / w czym?) • jaki? / jaka? • u kogo?
• w jakim (nastroju)? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
gdzie?	na	L.	Czasami bywam <i>na koncertach</i> muzyki młodzieżowej. (I)
	nad	I.	Ten naukowiec bywa <i>na ważnych konferencjach</i> . (I)
	w	L.	Przez kilka sezonów bywaliśmy <i>nad morzem</i> . (I) Wieczorami zwykle bywam <i>w domu</i> . (I) Często bywam <i>w drogich i w eleganckich klubach</i> . (II)
jaki? / jaka? itp.	–	N.	Trzęsienia ziemi bywają <i>w tym kraju</i> bardzo rzadko. (III)
u kogo?	u	G.	Od kilku dni mama bywa <i>smutna i zrezygnowana</i> . (IV) Ten człowiek rzadko bywał <i>zadowolony</i> . (IV)
w jakim (nastroju)?	w	L.	Od kilku miesięcy oni rzadko bywali <i>u nas</i> . (II) Bywałem co tydzień <i>u rodziców</i> . (II)
			Od tygodni bywał <i>w złym nastroju</i> . (IV)

INNE POŁĄCZENIA

bywać + przysłówek

→ Bywać często / rzadko / systematycznie itp.* (I–III)
→ Bywa fajnie / gorzej / smutno / śmiesznie / wesoło. (III)

bywać – bez okolicznika

→ Ostatnio dużo *bywali*.** (II)

bywać + że

→ *Bywa, że* często jestem zupełnie sam. (III)

bywać + jeśli / jeżeli

→ *Bywało, że* nie widywaliśmy się miesiącami. (III)→ Musisz *bywać, jeśli* chcesz być znany w środowisku. (I/II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. brać udział • być obecnym • obracać się gdzieś od czasu do czasu • przebywać gdzieś często • uczestniczyć w czymś • występować gdzieś • znajdować się gdzieś często
II. chodzić do kogoś • gościć u kogoś • odwiedzać kogoś / coś • pojawiać się co jakiś czas • składać komuś wizyty • spotykać się z kimś • utrzymywać z kimś kontakty towarzyskie • widywać się z kimś • wpadać do kogoś
III. mieć miejsce • trafiać się • zdarzać się co jakiś czas [w funkcji orzecznika; także nieosobowo]
IV. być w jakimś stanie / w jakiejś sytuacji • posiadać jakąś cechę [w funkcji łącznika w orzeczeniu złożonym]

* W funkcji samodzielnej – w znaczeniu *mieć ożywione kontakty towarzyskie*.** W znaczeniu *zdarzać się niejedyn raz* – w zdaniach typu: *Tu często bywają sztormy. / Rzadko bywają tak smutne dni* itp. [tylko w 3. osobie].

27. CAŁOWAĆ

NDK

[kto?]

co? • kiedy? (przy czym?) • kogo? • komu? • po czym? • w co? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Uwielbiam całować <i>policzki</i> i <i>usta</i> ukochanej osoby.
kiedy? / przy czym?	przy	L.	Całujemy przyjaciół <i>przy powitaniu</i> i <i>przy pożegnaniu</i> .
kogo?	–	A.	Lubię całować <i>moją dziewczynę</i> w czoło.
komu?	–	D.	Całowałem <i>im</i> ręce, bo wiele zawdzięczałem tym ludziom. Przed wyjściem do pracy zawsze całował <i>swojej żonie</i> rękę.
po czym?	po	L.	Dziadek całował wnuków <i>po twarzy</i> .
w co?	w	A.	Całowałem moją babcię <i>w rękę</i> , a potem <i>w usta</i> .

INNE POŁĄCZENIA

całować + przysłówek

→ Całować *codziennie* / *długo* / *dwuznacznie* / *mocno* / *namiętnie* / *serdecznie*.

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

dawać komuś buzi • obcałowywać kogoś • obsypywać kogoś pocałunkami • składać pocałunek

28. CAŁOWAĆ SIĘ

NDK

[kto?]

gdzie? (na czym? / w czym?) • z kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
gdzie?	na / w	L.	Lubiłem się całować z nią <i>na ulicy</i> oraz <i>w parku</i> .
z kim?	z / ze	L.	Babcia całuje się serdecznie <i>ze wszystkimi wnukami</i> . Który chłopiec nie lubi się całować z <i>dziewczynami</i> ?! Wszyscy całowali się z <i>babcią</i> i składali jej życzenia.

INNE POŁĄCZENIA

całować się + przysłówek

→ Całować się *czule* / *długo* / *namiętnie* / *publicznie* / *serdecznie* / *żarliwie* itp.

czasownik + całować się

→ *Lubić się całować*.

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

całować kogoś i być nawzajem całowanym • całować kogoś i wzajemnie odbierać pocałunek
• całować wzajemnie – jedna osoba drugą • dawać sobie buzi • obcałowywać się

[kto?]

dokąd? (do czego? / na co?) • po czym? • w czym? • z kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
dokąd?	do na	G. A.	Przez całe wakacje chadzaliśmy <i>do lasu</i> na jagody. (I) Myśliwi od czasu do czasu chadzali <i>na polowania</i> . (I) Z przyjemnością chadzaliśmy <i>na grzyby</i> jesienią. (I) Teraz niezbyt często chadzamy <i>na koncerty</i> . (I)
po czym?	po	L.	Od lat chadzała <i>po mieszkaniu</i> w starych sandałach. (II)
w czym? z kim?	w z / ze	L. I.	Od lat chadzała <i>w tych samych butach</i> . (II) Matka chadzała w sezonie <i>ze swoimi dziećmi</i> na jagody. (I)

INNE POŁĄCZENIA

chadzać + przysłówek

→ Chadzać często / wielokrotnie / zwyczajowo itp. (I/II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

I. bawić gdzieś • bywać • chodzić • gościć • przebywać • udawać się dokądś od czasu do czasu

II. mieć zwyczaj noszenia czegoś • mieć coś na sobie jako ubiór • nosić coś czasami

30. CHCIEĆ*

NDK

[kto?]

co?** • czego?*** • dla czego? • dla kogo? • kogo? • od kogo? • za co? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?**	–	A.	Chcę <i>tę nową</i> , a nie <i>tamtą starą sukienkę</i> .** (I)
czego?***	–	G.	Po okresie klótni chciałem <i>chwili</i> spokoju.*** (I) Chcę <i>jakiegoś napoju</i> , aby ugasić pragnienie.*** (I) Wszyscy młodzi ludzie chcą <i>godziwej pracy</i> .*** (I) Bardzo chciał <i>tego spotkania</i> z nią. (I)
dla czego?	dla	G.	Chciał przychylniej krytyki <i>dla swoich prac naukowych</i> . (I)
dla kogo? kogo?	dla –	G. A.	Ona zawsze chciała szczęścia <i>dla swych dzieci</i> . (I) Powiedział: Chcę <i>tę kobietę</i> za żonę i czekał na reakcję. (I) On chciał <i>ją</i> widzieć natychmiast w swoim gabinecie. (I)
od kogo?	– od / ode	G. G.	Moi bracia mówili ciągle mamie, że chcą <i>siostry</i> . (I) Chcę <i>od ciebie</i> trochę miłości i zrozumienia. (I)
za co?	za	A.	On zawsze chce coś <i>ode mnie</i> . (I) On chce <i>za to małe mieszkanie</i> zbyt dużo. (III)

INNE POŁĄCZENIA

chcieć + przysłówek

→ Chcieć bardzo / szybko itp. (I/II)

chcieć + bezokolicznik

→ Zawsze *chciał dać* jej wszystko, co najlepsze. (I)
→ *Chcę teraz pisać*, a potem *chcę oglądać* telewizję. (II)

chcieć + jak + stopień najwyższy
przymiotnika

→ *Chciałem jak najlepiej*, ale mi to nie wyszło. (I/II)

chcieć + żeby / aby / by < > tryb życzący

→ *Chcieć, żeby* było lepiej. (I)

→ *Chciał, żebyśmy* do niego *przyjechali*. (I)

czasownik + *chcieć*

→ *Rób to, jak chcesz*. (I/II)

przeczenie + *chcieć* + *nic a. niczego*

→ *Nie chcę nic a. Nie chcę niczego*. (I)

→ *Nic nie chcę a. Niczego nie chcę*. (I)

*coś (nie) + *chcieć* + bezokolicznik

→ *Samochód nie chce ruszyć* / *Ten kwiatek nie chce kwitnąć* [tylko w 3. osobie; zwykle z przeczeniem w zn. *podlegać jakiemuś działaniu, procesowi lub stanowi*]*

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. czuć potrzebę zrobienia / osiągnięcia itp. czegoś • dążyć do czegoś • łaknąć czegoś • marzyć o czymś • mieć na coś ochotę / chęć • mieć zamiar • odczuwać wolę / potrzebę czegoś
• pożądać kogoś / czegoś • pragnąć kogoś / czegoś • zależeć komuś na czymś • żądać czegoś
• życzyć sobie czegoś

II. usiłować • zamierzać • zmierzać do czegoś

III. **potocznie**: cenić • liczyć • szacować • wyceniać

* Zwykle z podmiotem nieożywionym oraz z przeczeniem w znaczeniu *nie móc, podlegać jakiemuś działaniu / stanowi / procesowi*, np.: *Gorączka nie chce ustąpić*. / *Komputer nie chce działać*. / *Żarówka nie chce się świecić*. / *Drzwi nie chcą się domknąć*. Por. również: *chce / będzie chciało / chciało mi się pić / śmiać / pracować* itp. • *nic mi się nie chce / nie chciało* • *chce / będzie chciało / chciało mi się coś zrobić* itp. oraz przykłady zamieszczone powyżej.

** W połączeniu z rzeczownikiem konkretnym oznaczającym całość.

*** W połączeniu z rzeczownikiem oznaczającym część czegoś lub rzeczownikiem abstrakcyjnym.

31. CHODZIĆ; por. CHADZAĆ – nr 29

NDK

[kto? • co?]

bez czego? • dokąd? (do czego? / na co?) • do kogo? • jaki? / jaka? / jakie? itd.
• jakim? / jaką? itd. • kiedy? • koło czego? • koło kogo?* • komu? • którędy?
(czym?) • na co? • o czym? • od czego? • po co? • po czym? • pod czym? • przy
czym? • w czym? • wzdłuż czego? • za czym?* • za kim? • z czym? • z kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
bez czego? dokąd?	bez	G.	Dlaczego zimą chodzisz <i>bez grubej czapki</i> ? (IV)
	do	G.	Zawsze rano chodzę <i>do piekarni</i> po pieczywo. (I) Mój syn chodzi bardzo chętnie <i>do szkoły</i> . (II) Na grzyby chodzę wyłącznie <i>do liściastego lasu</i> . (II)
	na	A.	Zwykle chodzę <i>na targ</i> po owoce i świeże warzywa. (II) W każdą środę chodzę <i>na kursy</i> kroju i szycia. (II) Studenci chodzili bardzo chętnie <i>na zajęcia</i> z filozofii. (II)
do kogo?	do	G.	W dni wolne od pracy czasami chodzę <i>do kolegów</i> . (II) Ciagle muszę chodzić <i>do dentysty</i> . (II)

jaki? / jaka?	–	N.	Ja chodzę cały czas <i>załamany</i> . (VIII)
jakim?	w	A.	Ten autobus chodzi również <i>w niedziele i w święta</i> . (V)
kiedy?	–	I.	Na grzyby chodzimy <i>wczesną jesienią</i> . (II)
koło czego?	koło	G.	Ktoś od godziny chodzi <i>koło naszego domu</i> . (I) Zawsze umiała chodzić <i>koło swoich spraw</i> . (III)
koło kogo?*	koło	G.	Nasza służąca umiała chodzić <i>koło dzieci</i> .* (III)
komu?	–	D.	Nowy program komputerowy chodzi <i>mi</i> dobrze. (V) Od pewnego czasu nerwy chodzą <i>mu</i> jak po alkoholu. (VI)
którędy? / czym?	–	I.	Na spacer z psem chodzę <i>tą samą trasą</i> . (I) Tramwaje w tym mieście chodzą <i>głównymi ulicami</i> . (V)
na co?	na	A.	Często z kolegami chodzę <i>na kawę</i> . (II) Uwielbiam chodzić <i>na koncerty</i> muzyki jazzowej. (II) Lubił chodzić <i>na wyprawy</i> z profesjonalistami. (II) Po wypadku musiał długo chodzić <i>o lasce</i> . (I) Całe miasto chodziło <i>od podziemnych wstrząsów</i> . (VI) Codziennie chodzę <i>po mięso</i> do rzeźnika. (I) Wieczorami uwielbiałem chodzić <i>po starym mieście</i> . (I) Uwielbiała chodzić <i>po wszystkich okolicznych balach</i> . (II) Statki turystyczne chodzą <i>po Sekwanie</i> . (V) Od tygodnia chodzą <i>po mieście</i> niesamowite plotki o nowo wybranym prezydencie. (VII) Niebezpieczny więzień chodził zawsze <i>pod strażą</i> . (I)
o czym? od czego? po co? po czym?	o od po po	L. G. A. L.	Wytresowany pies chodzi <i>przy nodze</i> właściciela. (I/II) Kiedy jestem sama, lubię chodzić <i>w podomce</i> . (IV) Nowy klucz dobrze chodzi <i>w tym zamku</i> . (V) Konie chodzą <i>w zaprzęgu</i> . (V) Wszystkie zęby chodziły mu <i>w jamie ustnej</i> . (VI) Stara brama chodzi już <i>w zawiasach</i> . (VI)
pod czym? przy czym?	pod przy	I. L.	Wartownik chodził <i>wzdłuż muru</i> i obserwował okolicę. (I) Chodzę <i>za tanią działką</i> już od roku.* (III) Proszę się nie rozchodzić! Nie będę potem chodził <i>za wami</i> . (III)
w czym?	w	L.	Policjanci chodzą zawsze <i>z bronią</i> . (I) Od lat chodził <i>z wycieczkami</i> na Wawel. (I) Zawsze chodzę po mieście <i>z dowodem osobistym</i> . (I) Lubiła chodzić <i>z wizytami</i> do chorych. (II) Mój syn od lat chodzi <i>z długimi włosami</i> . (IV)
wzdłuż czego?	wzdłuż	G.	
za czym?*	za	I.	
za kim?	za	I.	
z czym?	z / ze	I.	

INNE POŁĄCZENIA

chodzić + przysłówek

- Chodzić *samodzielnie*. (I)
- Chodzić *ciężko* / *piechotą* / *pieszo* / *powoli* / *szybko*. (I)
- Chodzić *ciągłe* / *stale* / *zwykle* itp. (IV)
- Coś chodzi *cicho* / *dobrze* / *głośno* / *równo* / *źle*. (V)
- Coś chodzi *codziennie* / *punktualnie* / *rzadko* itp. (V)

czasownik + *chodzić*

- Ktoś / Coś dopiero *uczy się chodzić*. (I)
- *Umieć chodzić* po górach. (II)

chodzić + żeby / aby / by

- *Chodzę, żeby* kogoś spotkać. (I/II)

chodzi + o to + że

- *Chodzi o to, że* nie mogę tego zrobić / że nie mogę tego powiedzieć itp.

chodzić + bezokolicznik

- *Chodzić spać*. / *Chodzić pomagać* chorym. / *Chodzić zbierać* podpisy itp. (I)

chodzić – porównania

- *Chodzić jak błędna owca* / *Chodzić jak błędny* / *Chodzić jak paw* / *Chodzić jak struty* / *Chodzić jak szwajcarski zegarek* / *Chodzić jak ślimak* / *Chodzić jak w kieracie* / *Chodzić za kimś jak cień*.

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. iść w różnych kierunkach • krążyć • kręcić się • kroczyć • łazić (pot.) • pałętać się (pot.) • pętać się (pot.) • płatać się • poruszać się • przechadzać się • przemierzać coś • przenosić się z miejsca na miejsce • ruszać się • snuć się • szwendać się (pot.) • udawać się gdzieś w celu zdobycia czegoś / zakupienia itp. • wędrować • włóczyć się
- II. brać udział • być stałym bywalcem gdzieś • bywać często gdzieś / u kogoś • gościć u kogoś • odwiedzać kogoś • pracować gdzieś • składać komuś wizytę • spotykać się z kimś • uczestniczyć w czymś • uczęszczać w celu pracy / nauki itp. • uczyć się czegoś • udawać się dokądś • utrzymywać z kimś bliskie stosunki
- III. czuwać nad kimś / nad czymś • dbać o kogoś / o coś • dogadzać komuś • doglądać kogoś • kłopotać się o kogoś / o coś • krzątać się koło kogoś / koło czegoś • mieć baczenie na kogoś / na coś • mieć pieczę nad kimś / nad czymś • niańczyć kogoś • obsługiwać kogoś / coś • opiekować się kimś • otaczać kogoś / coś troską / staraniem • pielęgnować kogoś / coś • roztaczać opiekę nad kimś / nad czymś • starać się o kogoś / o coś • troszczyć się o kogoś / o coś • uganiać się za czymś • zabiegać o kogoś / o coś
- IV. być ubranym w jakiś sposób • mieć coś na sobie / przy sobie • mieć jakiś wygląd • nakładać coś na siebie • nosić coś na sobie • przywdziewać coś na siebie • ubierać się w coś • wkładać coś
- V. być w ruchu • działać • funkcjonować • jeździć • kursować • pracować [dotyczy mechanizmów, przyrządów, urządzeń oraz środków lokomocji; tylko w 3. osobie]
- VI. chwiać się • drzeć • kolebać się • kołysać się • poruszać się • ruszać się • trząść się • ulegać wstrząsom [tylko w 3. osobie]
- VII. być w obiegu • kursować • obiegać • roznosić się • rozprzestrzeniać się • rozszerzać się [zwykle o wiadomościach, plotkach itp.; tylko w 3. osobie]
- VIII. być w jakimś stanie • okazywać emocje / uczucia itp.

* Potocznie.

32. CHOROWAĆ

NDK

[kto? • co?]

na co? • od czego?* • po czym? • podczas czego? (kiedy?) • z czego?*

• z powodu czego? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
na co?	na	A.	Od wiosny mój mąż choruje <i>na</i> wątrobę. (I) Od lat choruję <i>na</i> sportowy samochód. (II) On od lat choruje <i>na</i> stanowisko ministra. (II)
od czego?*	od	G.	Okazuje się, że on choruje <i>od</i> picia wódki.* (I)
po czym?	po	L.	Zbyt często choruję <i>po</i> spożyciu alkoholu. (I) Mój pies choruje <i>po</i> zjedzeniu surowego mięsa. (I)
podczas czego?	podczas	G.	Zawsze choruję <i>podczas</i> lotu samolotem. (I)
z czego?*	z	G.	Chorował często <i>z</i> przemęczenia.* (I)
z powodu czego?	z powodu	G.	Od dziecka chorował <i>z powodu</i> wady układu krążenia. (I)

INNE POŁĄCZENIA

chorować + przysłówek

→ Chorować *ciągłe* / *ciężko* / *często* / *długo* / *obtóżnie* / *przewlekłe* / *śmiertelnie* itp. (I)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. być chorym • cierpieć na jakąś chorobę • łapać jakąś chorobę • mieć kłopoty ze zdrowiem
• narzekać na zdrowie • nie mieć zdrowia • niedomagać • przechodzić jakąś chorobę • skarżyć się na coś • zapadać na zdrowiu
- II. **przenosić** / **potocznie**: chcieć coś uzyskać • chcieć coś zdobyć • chcieć osiągnąć jakiś status
• chcieć usilnie być kimś • dążyć do czegoś usilnie • pragnąć czegoś • starać się usilnie o coś

* Chorować od czego? / z czego? – połączenia alternatywne: *chorować od picia wódki* (od + G.) albo *chorować z picia wódki* (z + G.).

33. CHOWAĆ

NDK

[kto? • co?]

co? • do czego? • do kogo? • gdzie? (do czego? / na czym?) • jak długo? (przez co?)
• kogo? • na co? • na kogo? • pod co? • przed czym? • przed kim? • u kogo?
• w co? • w czym? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Mama zawsze chowała <i>zapalki</i> przed dziećmi. (I) Zawsze chowam <i>pieniądze</i> do sejfu. (II) Na wsi chowaliśmy <i>konia, krowę i jednego barana</i> . (V) Sąsiedzi chowali <i>pieska</i> w leśnej mogile. (VI) Chował <i>każdą urazę</i> w sobie przez długie lata. (VII)

do czego?	do	G.	Sekretarka chowała wszystkie dokumenty <i>do szafy</i> . (I)
do kogo?	do	G.	Dziecko chowało wszystko <i>do kieszeni</i> spodni. (III)
gdzie?	do	G.	Długo chowała <i>do męża</i> urazę. (VII)
	na	L.	Czy chowasz zawsze pieniądze <i>do portfela/-u?</i> (III)
jak długo?	przez	A.	Chowam lekarstwa <i>na najwyższej półce</i> w kuchni. (III)
kogo?	–	A.	Ziemniaki chowaliśmy <i>przez całą zimę</i> w piwnicy. (III)
			Dlaczego chowasz <i>swego narzeczonego</i> przede mną? (I)
			Całe życie chowała <i>cudze dzieci</i> . (IV)
			Chowali <i>swoją córkę</i> w posłuszeństwie i w miłości. (IV)
			Uroczyscie chowano w alei zasłużonych <i>znanego</i> w mieście <i>polityka</i> . (VI)
na co?	na	A.	Rolnicy chowali tuczniki <i>na ubój</i> . (V)
na kogo?	na	A.	Chcę chować dzieci <i>na mądrych i porządnym ludzi</i> . (IV)
pod co?	pod	A.	Nerwowo chował swoje włosy <i>pod czapkę</i> . (III)
przed			
czym?	przed	I.	Wszystko chowaliśmy <i>przed kolejną napaścią</i> wroga. (I)
przed kim?	przed	I.	Mama zawsze chowa <i>przed nami</i> słodycze. (I)
u kogo?	u	G.	Ta kobieta chowała <i>u siebie</i> uciekinierów. (I/II)
w co?	w	A.	Ze wstydu chował twarz <i>w ręce</i> . (I)
w czym?	w	L.	Po doznanym szoku długo chowała twarz <i>w dłoniach</i> . (I)
			Chowam wszystkie listy <i>w biurku</i> . (I/III)
			Chowali swych wychowanków <i>w miłości</i> do Boga. (IV)
			Chowała <i>w pamięci</i> pierwszy pocałunek. (VII)

INNE POŁĄCZENIA

chowac + przysłówek

- Chować *nowocześnie* / *ostro* / *troskliwie* itp. (IV/V)
 → Chować *skromnie* / *uroczyscie*. (VI)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. chronić coś przed czymś / przed kimś • kłaść w bezpieczne miejsce • kryć coś przed kimś
 • przechowywać coś gdzieś • umieszczać w bezpiecznym miejscu • wkładać coś do czegoś
- II. trzymać coś w ukryciu • ukrywać coś przed kimś
- III. kłaść coś w jakimś miejscu • trzymać gdzieś • umieszczać gdzieś • wciskać coś gdzieś • wkładać coś gdzieś • wsuwać coś gdzieś
- IV. **potocznie**: dawać przykład komuś • edukować kogoś • formować kogoś • kształcić kogoś
 • kształtować kogoś • nauczać kogoś • opiekować się kimś • pracować nad kimś • rozwijać kogoś • troszczyć się o kogoś • utrzymywać kogoś • wpajać komuś pewne zasady
 • wychowywać kogoś • zajmować się kimś • żywić kogoś [dotyczy dzieci, ludzi]
- V. hodować coś • karmić coś • oporządzać coś • pielęgnować coś • zajmować się zwierzętami
 • żywić coś [dotyczy zwierząt, ptactwa]
- VI. grzebać zmarłych • oddawać ostatnią posługę zmarłemu • składać kogoś do grobu
- VII. doświadczać czegoś • doznawać czegoś • pamiętać o czymś • przechowywać coś gdzieś
 • utrzymywać coś • zachowywać uczucia • zatrzymywać coś w czymś • żywić jakieś uczucia / myśli

[kto? • co?]

do czego? • gdzie? (na co? / na czym? / w czym?) • pod co? • pod czym?
 • przed czym? • przed kim? • u kogo? • w czym? • za co? ** • za czym? **
 • za kim? • za kogo? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
do czego?	do	G.	Podczas ataku ludzie chowali się <i>do schronów</i> . (I) Podczas nalotów całe rodziny chowały się <i>do piwnic</i> . (I)
gdzie?	na	A.	Młode małpki ze strachu chowały się <i>na drzewo</i> . (I)
	na	L.	Dzieci z biednych domów chowały się <i>na ulicy</i> . (II)
	w	L.	Zawsze chowamy się <i>w tym domku</i> podczas burzy. (I)
pod co?	pod	A.	Kiedy padał deszcz, chowaliśmy się <i>pod okap</i> . (I)
pod czym?	pod	I.	Zające chowały się <i>pod małymi krzakami</i> . (I)
przed czym?	przed	I.	Zwykle tutaj chowamy się <i>przed burzą i deszczem</i> . (I)
przed kim?	przed	I.	Od kilku dni chowam się <i>przed moimi wierzytelami</i> . (I)
u kogo?	u	G.	Moi synowie przez kilka lat chowali się <i>u dziadków</i> . (II)
w czym?	w	L.	Samolot chował się <i>w chmurach</i> . (I) Moje rodzeństwo chowało się <i>w atmosferze</i> miłości. (II) Zwierzęta lepiej się chowały <i>w warunkach naturalnych</i> . (II) Staruszki kazały się chować <i>w białych sukniach</i> . * (III) Rodzice polecili się chować <i>w rodzinnym grobowcu</i> . * (III)
za co? **	za	A.	Słońce szybko chowało się <i>za wzgórza</i> . ** (I) Szybko chowajmy się <i>za drzewa</i> przed tą wichurą! (I)
za czym? **	za	I.	Słońce chowało się powoli <i>za wzgórzami</i> . ** (I) Chłopiec chował się bez przerwy <i>za plecami</i> ojca. (I)
za kim?	za	I.	Chował się <i>za mężczyzną</i> , który szedł prze nim. (I)
za kogo?	za	A.	Nieśmiały chłopczyk bez przerwy chował się <i>za matkę</i> . (I)

INNE POŁĄCZENIA

chować się + przysłówek

→ Chować się *szybko*. (I)→ Chować się *dobrze / zdrowo / źle*. (II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. chronić się • kryć się • uciekać gdzieś • ukrywać się • zaszywać się gdzieś • znikać
 II. być wychowywanym • formować się • kształtować się • rosnąć • rozwijać się • wychowywać się
 • wzrastać • żyć
 III. być chowanym • być grzebanym

* Rzadko; zwykle w połączeniu z czasownikiem *kazać / polecić / nakazać*.** Chować się za czym? / za co? w zn. I – połączenia alternatywne: *chowac się za górą* (za + I.) albo *za górę* (za + A.).

35. CHRONIĆ

NDK

[kto? • co?]

co? • kogo? • od czego?* • od kogo? • przed czym?* • przed kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Chrońcie <i>przyrodę</i> przed zniszczeniem. (I) Drzwi antywłamaniowe skutecznie chronią <i>mieszkania</i> przed włamywaczami. (I) Buda chroni <i>psa</i> przed deszczem i upałem. (I) Każdy naród powinien chronić <i>swój język i kulturę</i> . (II)
kogo?	–	A.	Rodzice powinni chronić <i>małe dzieci</i> przed chorobami. (I)
od czego?*	od	G.	Wojskowe namioty chroniły <i>nas</i> przed deszczem. (I) Góry chronią nas <i>od silnych wiatrów</i> .* (I) Należy chronić młodzież <i>od złych wpływów</i> .* (I) Trzeba chronić języki etniczne <i>od zapomnienia</i> .* (II)
od kogo?	od	G.	Powinnaś ją chronić <i>od tego człowieka</i> .* (I)
przed czym?*	przed	I.	Chrońmy środowisko <i>przed zanieczyszczeniami</i> .* (I) Wysokie wały chroniły miasto <i>przed powodzią</i> .* (I)
przed kim?	przed	I.	Należy chronić świat <i>przed fanatykami</i> . (I)

INNE POŁĄCZENIA

chronić + przysłówek

→ Chronić *nieskutecznie / skutecznie*. (I/II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. asekurować kogoś • bronić kogoś • czynić bezpiecznym • mieć coś / kogoś na oku • ocalać kogoś / coś • ochraniać kogoś / coś • osłaniać kogoś • pilnować kogoś / czegoś • stać na straży czegoś • stawiać w czyjejś obronie • strzec kogoś / coś przed czymś / przed kimś • zabezpieczać coś • zapobiegać czemuś • zasłaniać kogoś / coś przed czymś / przed kimś
- II. zachowywać coś [o obyczajach, kulturze, języku itp.]

* Chronić przed czym? / od czego? – połączenia alternatywne: *chronić przed zanieczyszczeniami* / *przed zapomnieniem* / *przed złymi wpływami* (przed + I.) albo *chronić od zanieczyszczeń* / *od zapomnienia* / *od złych wpływów* (od + G.). Połączenia z dopełniaczem rzadsze.

36. CHRONIĆ SIĘ

NDK

[kto? • co?]

czym? • gdzie? (do czego? / w czym?) • od czego?* • pod czym? • przed czym?* • przed kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czym?	–	I.	Przed mocnym słońcem chronimy się <i>kremem</i> . (II)
gdzie? / do czego?	do	G.	Wszyscy chronili się <i>do bramy</i> w czasie burzy. (I)

gdzie? / w czym?	w	L.	Szczury wodne chronią się przed ludźmi <i>w wodzie</i> . (I)
od czego?*	od	G.	Starcy powinni chronić się <i>od grypy</i> .* (II)
pod czym?	pod	I.	Dlaczego chronicie się <i>pod drzewami</i> w czasie burzy? (I)
przed czym?*	przed	I.	Wszyscy chronili się <i>przed atakiem</i> wroga. (I) Zwierzęta muszą się chronić <i>przed drapieżnikami</i> . (I) Zimą należy chronić się <i>przed przeziębieniem</i> .* (II)
przed kim?	przed	I.	Wieśniacy chronili się jak mogli <i>przed rabusiami</i> . (I/II)

INNE POŁĄCZENIA

chronić się + przysłówek

→ Chronić się *nieskutecznie* / *skutecznie*. (I/II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. chować się • kryć się • szukać schronienia / kryjówki • uciekać • ukrywać się
 II. asekurować się • bronić się • osłaniać się • pilnować się • strzec się • unikać zagrożeń
 • wystrzegać się • wzbraniać się przed czymś • zabezpieczać się • zakrywać się czymś
 • zasłaniać się

* Chronić przed czym? / od czego? – połączenia alternatywne: *chronić się przed zimą* (przed + I.) albo *chronić się od zimy* (od + G.). Połączenia z dopełniaczem rzadsze lub uważane za niewłaściwe. Por. *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*, s. 100.

37. CHWALIĆ

NDK

[kto?]

co?* • kogo? • przed kim? • wobec kogo?*** • za co?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Wszyscy chwalą <i>nową książkę</i> tego debiutanta. (I) Mój dziadek chwalił sobie <i>stan</i> emeryta.* (II) Polacy chwalą sobie <i>system</i> obsługi bankowej.* (II) Chwalmy <i>męstwo</i> i <i>odwagę</i> tego człowieka! (III)
kogo?	–	A.	Wszyscy chwalili <i>nowego pracownika</i> . (I) Wszyscy w rodzinie chwalili sobie <i>nową kucharkę</i> .* (II) Wierzący chwalą <i>Stwórcę</i> tego świata. (III) W zamierzonych czasach chwalono <i>różnych bogów</i> . (III)
przed kim?	przed	I.	Mama zawsze chwaliła mnie <i>przed ojcem</i> . (I)
wobec kogo?***	wobec	G.	Premier chwalił swój rząd <i>wobec prezydenta</i> .*** (I)
za co?	za	A.	Dyrektora chwalono <i>za życzliwość</i> i jego <i>kompetencje</i> . (I)

INNE POŁĄCZENIA

chwalić kogoś + że

→ Ktoś *chwali dziecko*, że jest grzeczne i posłuszne. (I)

chwalić kogoś + bo / ponieważ / gdyż itp.

→ *Chwalmy Pana*, bo jest dobry i sprawiedliwy. (III)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. dawać komuś wysoką ocenę • dowartościowywać kogoś / coś • mówić o kimś z uznaniem
 • obsypywać kogoś pochwałami • oceniać kogoś / coś dodatnio • podziwiać kogoś / coś
 • udzielać komuś pochwały • uznawać coś za dobre / słusne • wychwalać kogoś / coś • wyrażać
 uznanie / aprobatę o kimś • zachwalać coś
- II. być zadowolonym z czegoś • kontentować kogoś (przestarz.) • mieć satysfakcję
 • satysfakcjonować kogoś • zadowalać kogoś czymś
- III. czcić kogoś • głosić czyjąś sławę • słać kogoś • szerzyć sławę • wielbić kogoś • wysławiać
 kogoś

* W znaczeniu II – tylko w połączeniu z wyrazem *sobie*.
 ** Rzadko.

38. CHWALIĆ SIĘ

NDK

[kto?]

czym? • kim? • komu? • przed kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czym?	–	I.	Nie lubiła się chwalić <i>swoim powodzeniem</i> u chłopców. Bez przerwy chwalił się <i>znajomościami</i> z elitą polityczną. Lubił chwalić się <i>swoją zamożnością</i> przed innymi.
kim?	–	I.	Matka chwaliła się <i>swoimi dziećmi</i> przed sąsiadami.
komu?	–	D.	Zawsze chwaliłem się <i>kolegom</i> . Ciągłe chwalisz się <i>mamie</i> swoimi ocenami w szkole.
przed kim?	przed	I.	Lubił chwalić się <i>przed sąsiadami</i> swoimi sukcesami.

INNE POŁĄCZENIA

chwalić się + przysłówek
 czasownik + *chwalić się*
chwalić się + że
chwalić się + żeby / aby / by

→ Chwalić się *ciągłe* / często / stale itp.
 → Ktoś *ma się* czym *chwalić* / nie ma czym się *chwalić*.
 → *Chwaliła się, że* pochodzi z bogatej rodziny.
 → *Chwali się, żeby* zrobić wrażenie na innych.

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

chęłpić się czymś • chlubić się • oceniać siebie pozytywnie • podkreślać swoje zalety / własne walory
 • popisywać się czymś • przechwalać się • puszyć się • pysznić się • robić coś na pokaz • szczycić
 się • wynosić się przed kimś • wywyższać się

39. CHWYTAĆ

NDK

[kto? • co?]

co? • czym? • gdzie? (w czym?) • kiedy? • kogo? • na co? • w co? • za co?
 • z jakiego powodu? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Dzieci rzucały w górę piłkę, a potem chwytaly <i>ją</i> . (I) Ptaki potrafią chwycić <i>pokarm</i> w locie. (I) Szybko chwytal <i>każdą aluzję</i> lub żart. (II) Bez większych problemów chwytala <i>rytm</i> tańca. (II) W szkole moje dziecko chwytalo <i>wszystkie choroby</i> . (IV)

czym?	–	I.	Chwytała <i>otwartymi ustami</i> powietrze. (I) Chwytała <i>rękami</i> wszystko to, co przed nią leżało. (I) Pies chwytał <i>uszami</i> wszystkie szmery. (II)
gdzie? / w czym?	w	L.	Te argumenty chwytają tylko <i>w środowisku</i> lewicy. (III)
kiedy?	w	L.	Bóle żołądka chwytały mnie zwykle <i>w nocy</i> . (IV)
kogo?	–	A.	Chwytał <i>swoją dziewczynę</i> za rękę i się uśmiechał. (I) Dreszcze chwytały <i>ją</i> , gdy tylko pomyślała o śmierci. (IV)
na co?	na	A.	Od kilku godzin chwyтали konie <i>na lasso</i> . (I)
w co?	w	A.	Chwycił rozgrzany pręt <i>w specjalne kleszcze</i> . (I)
za co?	za	A.	Zawsze chwytał mnie <i>za rękę</i> i długo patrzył mi w oczy. (I)
z jakiego powodu?	z / ze	G.	Dziewczynka chwytała matkę <i>ze strachu</i> . (IV)

INNE POŁĄCZENIA

chwytać + przysłówek

→ Chwytać coś *ciagle* / *często* / *szybko* itp. (I)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. łapać coś • odbierać coś • otrzymywać coś • porywać coś • ujmować coś • zatrzymywać coś • zdobywać coś
- II. kojarzyć coś z czymś • obejmować umysłem • ogarniać coś rozumem / zmysłami • pojmwować coś • postrzegać coś • przyjmować coś do świadomości • rozumieć coś • uprzątnąć sobie coś
- III. trafić do czyjegós przekonania • znajdować u kogoś uznanie [tylko w 3. osobie]
- IV. odczuwać jakieś dolegliwości • ogarniać kogoś • opanowywać kogoś • przenikać gdzieś [zwykle w 3. osobie]

40. CHWYTAĆ SIĘ

NDK

[kto? • co?]

czego? • czym? • na czym? • pod co? • w co? • za co? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czego?	–	G.	Chwytał się <i>balustrady</i> , schodząc po stromych schodach. (I) Jako bezrobotny, chwytałem się <i>różnych prac</i> . (IV) Ludzie chwytają się <i>różnych pomysłów</i> na życie. (V)
czym?	–	I.	Skazany chwytał się <i>rękoma</i> wszystkiego po drodze. (II)
na czym?	na	L.	Często się chwytałem <i>na chęci</i> ucieczki z domu. (V) Często chwytała się <i>na kłamstwie</i> . (V)
pod co?	pod	A.	Chórzystki chwytały się <i>pod boki</i> i zaczynały śpiewy.* (I)
w co?	w	A.	Wygłodniałe zwierzęta łatwo chwytały się <i>w sidła</i> . (III)
za co?	za	A.	Chwytał się bez przerwy <i>za kieszeń</i> . (I) W soboty chwyтали się <i>za mycie</i> okien. (IV)

INNE POŁĄCZENIA

- chwycić się* + przysłówek → Chwycić się *kurczowo* / *mocno* / *słabo*. (I/II)
chwycić się + żeby / aby / by → Chwycić się czegoś, żeby nie upaść. (I/II)
chwycić się + że → Chwycić się myśli, że coś może się zmienić. (V)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. łapać się • ujmować się
 II. brać coś w ręce • ujmować coś szybko w ręce
 III. być chwytanym • dawać się łapać [tylko w 3. osobie]
 IV. **potoczenie**: robić coś nagle
 V. mieć na coś nadzieję • odkrywać coś w sobie • postrzegać • uświadamiać coś sobie

* *Chwycić się pod boki* – wyrażenie frazeologiczne.

41. CIAĆ

NDK/DK*

[kto? • co?]

co? • czym?* • gdzie? (w czym?) • kogo? • na co? • na czym? • po czym?***
 • przez co?*** • w co?*** • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Przez cały dzień cieliśmy <i>drewno</i> na cienkie deski. (I) Co roku na wiosnę tniemy <i>korony</i> drzew owocowych. (I) Woźnica bezlitośnie ciął <i>konia</i> batem.* (II) Lubiła ciąć wszystkim <i>prawdę</i> w oczy.* (III) Wyglodzone owady tną <i>zwierzęta</i> niemilosierdzie. (V) Systematycznie rząd tnie <i>wydatki</i> na oświatę. (VI) Tę tkaninę trzeba ciąć wyłącznie <i>ostrymi nożyczkami</i> . (I)
czym?	–	I.	Ptaki cięły <i>skrzydłami</i> przestworza. (I) Napastnik ciął <i>szablą</i> wszystkich po kolei.* (II)
gdzie?	w	L.	Robotnicy leśni cięli drzewa <i>w lesie</i> . (I)
kogo?	–	A.	Lodowaty wiatr ciął <i>nas</i> po twarzach. (II) Wieczorem komary tną <i>nas</i> bezlitośnie. (V) Komisje tną <i>kandydatów</i> na egzaminach wstępnych. (VI)
na co?	na	A.	Robotnicy cięli <i>na podpałkę</i> suche kawałki drewna. (I) Rzeźnik ciął wieprza <i>na kawałki</i> . (I) Zarząd firmy tnie wydatki <i>na świadczenia socjalne</i> . (VI)
na czym?	na	L.	Cały dzień cieliśmy drewno <i>na pile tarczowej</i> . (I)
po czym?***	po	L.	Zimny deszcz ciął <i>po twarzach i po dłoniach</i> .*/*** (II)
przez co?***	przez	A.	Przeciwnik ciął go <i>szablą przez plecy</i> .*/*** (II) Orkiestra cięła <i>przez godzinę</i> szaleńczą polkę.* (IV)
w co?***	w	A.	Wiatr od rana ciął <i>w twarz</i> mokrym śniegiem.* /*** (II) Całymi wieczorami ciął <i>w karty</i> z kolegami.* (IV)

INNE POŁĄCZENIA

ciąć + przysłówek
ciąć – porównanie

→ *Ciąć bezlitośnie / boleśnie / niemiłosiernie*. * (II/V)
→ *Coś tnie jak brzytwa*. (I)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. dzielić coś na części • kawałkować coś • krajać coś • kroić coś • oddzielać coś od czegoś
• piłować coś • przebijać coś • przecinać coś • przepoławiać coś • rąbać coś • rozcinać coś
• rozdzielać coś • rozpoławiać coś • rznąć coś • ścinać coś • wycinać coś • wyodrębniać części
[również w 3. osobie]
- II. bić coś / kogoś • chłostać coś / kogoś • chłostać kogoś • siekać coś • smagać coś / kogoś
• uderzać coś / kogoś boleśnie • walić coś / kogoś • wymierzać czemuś / komuś ciosy • zacinać
[również o deszczu, śniegu, mrozie itp.]
- III. **potocznie** / **przenośnie**: docinać komuś • dokuczać komuś • mówić coś komuś wprost
• przymawiać komuś • ranić kogoś słowami
- IV. **potocznie**: grać coś / w coś • tańczyć • wykonywać coś z zapamiętaniem [tylko w 3. osobie]
- V. gryźć kogoś / coś • kąsać kogoś / coś • kłuć kogoś / coś [w odniesieniu do niektórych owadów]
- VI. **potocznie**: odejmować jakąś część • ograniczać coś • usuwać jakieś fragmenty z czegoś

* W znaczeniu II–IV – czasownik *ciąć* jest czasownikiem dwuaspektowym.

** *Ciąć* po czym? / przez co? / w co? / – w znaczeniu II połączenia alternatywne: / *ciąć po grzbiecie* (po + L.) albo *ciąć przez grzbiet* (przez + A.) albo *ciąć w grzbiet* (w + A.).

42. CIĄGAŃĆ

NDK

[kto? • co?]

co? • czym? • do czego? • do kogo? • gdzie? (na co?) • kogo? • na czym?
• od czego? • po czym? • przez co? • skąd? (z czego?) • za co? • znad czego? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Konie ciągnęły wypełnione zbożem <i>furmanki</i> . (I) Ciągnął <i>linę</i> tak długo, aż się zerwała. (I) Robotnicy ciągną <i>linię telefoniczną</i> do naszej dzielnicy. (I) Olbrzymia fala wody ciągnęła kolejną <i>falę</i> . (II) Magnes ciągnie <i>części metalowe</i> . (II) Kilka razy dziennie ciągnę <i>wodę</i> ze studni. (II) Ciągnęła <i>swoją opowieść</i> już od godziny. (IV) Od lat ciągnął <i>budowę</i> domu bez pomocy innych. (IV)
czym?	–	I.	Bezmyślnie ciągnął <i>palcem</i> po ekranie telewizora. (I) Od kilku dni od korytarza ciągnie <i>chłodem</i> . (V)
do czego?	do	G.	Ciągnęli ciężki sprzęt <i>do magazynu</i> . (I) Koledzy męża ciągnęli go często <i>do knajpy</i> . (VI) Coś mnie ciągnie <i>do wyjazdu</i> za granicę. (VIII)
do kogo?	do	G.	Zawsze ciągnęło go <i>do złych kolegów</i> . (VIII)
gdzie? / na co?	na	A.	Dlaczego ciągniecie mnie <i>na te polityczne wiece</i> ? (VI) Studenci gromadnie ciągnęli <i>na plac</i> spotkań. (IX) Wojska ciągnęły <i>na front</i> . (IX)
kogo?	–	A.	Zdenerwowana kobieta ciągnęła <i>dziecko</i> za rękę. (I) Chłopcy lubili ciągnąć <i>dziewczynki</i> za warkocz. (III)

na czym?	na	L.	Od pewnego czasu ciągnęli <i>go</i> do pracy w mafii. (VI)
od czego?	od	G.	Zawsze ciągnęło <i>go</i> podejrzane towarzystwo. (VI)
			Zawsze ciągnęło <i>ją</i> do alkoholu. (VIII)
po czym?	po	L.	Ciągnęli <i>na smyczach</i> zmęczone i głodne psy. (I)
przez co?	przez	A.	Jest zimno, bo ciągnie <i>od okna</i> . (V)
			Wilgoć ciągnie <i>od rzeki</i> . (V)
skąd? / z czego?	z / ze	G.	Chłopcy ciągnęli <i>po chodniku</i> swoje ciężkie plecaki. (I)
			Lubiła ciągnąć coca-colę <i>przez słomkę</i> . (I)
			Wygłodniałe zwierzęta ciągnęły <i>przez pola</i> . (IX)
za co?	za	A.	Ciągnęli ciężką maszynę <i>z magazynu</i> do samochodu. (I)
			Rośliny ciągną pożywienie <i>z gleby</i> . (II)
			Spragnieni, ciągnęli wodę <i>z głębokiej studni</i> . (II)
			Dziecko już samo ciągnie mleko <i>z butelki</i> . (II)
			Zamknij dobrze drzwi, bo ciągnie <i>z korytarza</i> . (V)
znad czego?	znad	G.	Ciągnęli <i>go za koszulę</i> po boisku szkolnym. (I)
			Ciągnęła <i>za linę</i> , aż się zerwała. (I)
			Dlaczego ciągniesz psa <i>za ogon</i> ? (III)
			Przeraźliwy chłód ciągnie <i>znad jeziora</i> . (V)

INNE POŁĄCZENIA

ciągnąć + przysłówek

→ Coś ciągnie *dobrze* / *świetnie* / *źle* itp. (VII)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. pociągać coś • prowadzić coś • przeciągać coś • przemieszczać coś • przesuwac coś gdzieś • rozciągać coś • wlec coś • wydłużać coś
- II. czerpać • przybliżać do siebie • przyciągać coś • wchłaniać coś • wyciągać coś • wydobywać coś; *również*: pić coś • sączyć coś
- III. pociągać kogoś • szarpać kogoś za coś • targać coś komus
- IV. kontynuować coś • prowadzić coś • przeciągać coś • przedłużać coś
- V. dąć • dmuchać • nadchodzić • nadciągać • przenikać • wiać • zbliżać się [zwykle w 3. osobie]
- VI. **potocznie**: brać kogoś ze sobą wbrew jego woli • kusić kogoś do czegoś • namawiać kogoś do pójścia • nęcić czymś • wabić czymś • zabierać kogoś ze sobą [tylko w 3. osobie]
- VII. **potocznie**: funkcjonować • zapewniać dużą szybkość [zwykle o mechanizmach]
- VIII. być atrakcją • mieć skłonność / upodobanie do czegoś / kogoś • pociągać kogoś do czegoś [również w 3. osobie]
- IX. dążyć w jakimś kierunku • iść gdzieś • jechać gdzieś • lecieć gdzieś • posuwać się w jakimś kierunku • sunąć w jakimś kierunku • zmierzać powoli w jakimś kierunku [zwykle w 3. osobie]

43. CIEC a. CIEKNAĆ

NDK

[co?]

gdzie? (na czym?) • komu? • od kiedy? • po czym? • skąd? (z czego?) • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
gdzie?	na	L.	Od wczoraj cieknie / ciecze <i>na korytarzu</i> . (II)
komu?	–	D.	Ze strachu zimny pot ciekł / cieknął <i>mu</i> po czole. (I)
od kiedy?	od	G.	Dach w domu cieknie już <i>od tygodnia</i> . (II)
po czym?	po	L.	Widziałem jak lzy ciekły jej <i>po twarzy</i> . (I)
			Małeńki strumyk ciekł <i>po stromych zboczach</i> góry. (I)

skąd? /
z czego? z

G.

Dlaczego w tej łazience woda cieknie z *kranu*? (I)
Łzy bez przerwy ciekły jej z *oczu*. (I)
Zobacz, jak żywica cieknie z *drzewa*. (I)
Podczas deszczu cieknie z *okien balkonowych*. (II)

INNE POŁĄCZENIA

ciec a. *cieknąć* + przysłówek
ciec a. *cieknąć* – porównania

→ Coś *ledwie* cieknie / ciecze. (I)
→ Coś *cieknie* / *ciecze jak krew z nosa*. (I)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. kapać • płynąć powoli • sączyć się • skapywać • spływać kroplami • ściekać • toczyć się
• wyciekać [tylko w 3. osobie]
II. być nieszczelnym • przeciekać • przepuszczać wodę / płyn • puszczać [tylko w 3. osobie]

43
–
44

44. CIERPIEĆ

NDK

[kto? • co?]

co? • do kogo?* • gdzie? (w czym?) • kogo?*** • na co? • na czym? • nad czym?
• nad kim? • na skutek czego? • po czym? • przez co? • przez kogo?
• wskutek czego? • za co? • z powodu czego? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Od lat cierpieli <i>nędzę</i> w tej biednej rodzinie. (I) Jak możesz cierpieć <i>te niestudzne wymówki</i> męża?*** (IV)
do kogo?*	do	G.	Co on cierpi <i>do mnie</i> ?* (II)
gdzie?	w	L.	Chory coraz bardziej cierpiał <i>w szpitalu</i> . (III)
kogo?***	–	A.	Jak pani może cierpieć w pracy <i>takiego lenia</i> ?*** (IV) Ze względu na talent cierpieli <i>ją</i> i jej fobie.** (IV)
na co?	na	A.	Przez całe życie cierpiałem <i>na brak</i> pieniędzy. (I/V) Od tygodnia dziecko cierpiało <i>na bóle</i> głowy. (III) Uniwersytety cierpią <i>na brak</i> środków finansowych. (V)
na czym?	na	L.	Obywatele cierpią <i>na niewłaściwych decyzjach</i> rządu. (V)
nad czym?	nad	I.	Cierpiała <i>nad losem</i> swojego syna. (I)
nad kim?	nad	I.	Cała rodzina cierpiała <i>nad chorą babcią</i> . (I)
na skutek czego?	na skutek	G.	Przez kilka miesięcy cierpiał <i>na skutek poparzenia</i> . (I) Jego honor cierpiał <i>na skutek oszczerstw</i> . (V)
po czym?	po	L.	Długo cierpiał <i>po nieudanej operacji</i> . (I/III)
przez co?	przez	A.	Całe życie cierpiała <i>przez swój zły charakter</i> . (I)
przez kogo?	przez	A.	Dlaczego ciągle muszę cierpieć <i>przez nią</i> ? (I) (pot.)
wskutek czego?	wskutek	G.	Cierpiała <i>wskutek nieustannego bólu</i> głowy. (I) Całe region cierpiał <i>wskutek wzrostu</i> bezrobocia. (V)
za co?	za	A.	Przez całe życie cierpieł <i>za błędy</i> innych. (I)
z powodu czego?	z powodu	G.	Bardzo cierpiała <i>z powodu bólu</i> zębów. (I) Lecznictwo cierpi <i>z powodu braku</i> dotacji. (V)

INNE POŁĄCZENIA

cierpieć + przysłówek
nie + *cierpieć* + G.

→ *Cierpieć bardzo / długo / nieustannie* itp. (I/III)
→ *Nie cierpię jej / jego / ich* itp.***

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. odczuwać żal • pokutować za coś • przeżywać ból • rozpacz • znosić mękę
- II. mieć do kogoś urazę • odczuwać niechęć
- III. być chorym • chorować • mieć jakąś chorobę • narzekać na zdrowie • skarżyć się na coś
• zapadać na zdrowiu • znosić jakąś dolegliwość
- IV. godzić się na coś • poddawać się czemuś • tolerować coś • wykazywać wyrozumiałość
• wytrzymywać coś
- V. doświadczać braku czegoś • doznawać szkody • ponosić stratę / szkodę / uszczerbek • tracić coś
• wychodzić źle na czymś [tylko w 3. osobie]

* Przystarzałe.

** Rzadko używane połączenie w znaczeniu: *znosić cierpliwie, pokornie coś / kogoś przykrego, uciążliwego; wytrzymywać coś bez sprzeciwu*; por. czasownik *ścierpieć*.

*** W znaczeniu *nie mieć wobec kogoś / czegoś pozytywnych uczuć* • *nie znosić kogoś / czegoś* • *nie lubić kogoś / czegoś* • *nienawidzić kogoś / czegoś* – w połączeniu z przeczeniem *nie* + G., np. **Nie cierpię tej kobiety.** / **Nie cierpię jego zachowania.** / **Ona nie cierpi plotek.** / **Nie cierpi muzyki młodzieżowej.**

44
–
45

45. CIESZYĆ SIĘ

NDK

[kto? • co?]

czym? • kim? • na co? • u kogo? • wśród kogo? • z czego? • z kogo? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czym?	–	I.	Cieszyliśmy się <i>śniegiem</i> , który spadł wczoraj. (I) Zawsze pragnąłem, aby moi rodzice cieszyli się <i>dobrym zdrowiem, szacunkiem i popularnością</i> . (II) Książki tego pisarza cieszą się <i>dużym powodzeniem</i> . (II) Ten artysta od lat cieszył się <i>złą sławą</i> .* (II)
kim?	–	I.	Cieszę się <i>nowo narodzonym synkiem</i> . (I)
na co?	na	A.	Cieszę się <i>na powrót</i> moich rodziców z zagranicy. (I) Zawsze cieszę się <i>na twój widok</i> . (I)
u kogo?	u	G.	Przedstawienie cieszyło się <i>dobrą opinią u krytyków</i> . (II)
wśród kogo?	wśród	G.	On cieszy się <i>dużą popularnością wśród kolegów</i> . (II)
z czego?	z	G.	Dzieci bardzo cieszyły się <i>z prezentów</i> pod choinkę. (I) Niezmiernie cieszę się <i>z twojej wizyty</i> u mnie. (I) Cieszę się <i>z powrotu</i> moich rodziców z zagranicy. (I)
z kogo?	z / ze	G.	Dziadkowie zawsze cieszyli się <i>ze swoich wnuków</i> . (I) Zawsze cieszyła się <i>ze swoich dzieci</i> . (I)

INNE POŁĄCZENIA

cieszyć się + przysłówek
cieszyć się + ze
cieszyć się – porównania

→ *Cieszyć się bardzo / trochę* itp. (I)
→ *Cieszę się, że* zechciałaś mnie odwiedzić. (I)
→ *Cieszę się jak dziecko*. (I)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. być zadowolonym z czegoś • czerpać z czegoś radość • doznawać zadowolenia • lubować się czymś • odczuwać radość • okazywać radość • promienieć • radować się z czegoś • weselić się z jakiegoś powodu
- II. mieć powodzenie / zdrowie / uznanie itp. • odznaczać się jakąś pozytywną cechą

* W połączeniu z rzeczownikami nazywającymi okoliczności, które uważamy za niekorzystne – wyłącznie w utartych wyrażeniach typu: *cieszyć się złą opinią / sławą*. Por. *Słownik wyrazów kłopotliwych*, s. 62.

46. CZEKAĆ

NDK

[kto? • co?]

blisko czego? • czego? • gdzie? (na czym? / w czym?) • jak długo? • kogo? • na co?
• na kogo? • naprzeciw(ko) czego? • obok czego? • od kogo? • pod czym?
• przed czym? • za czym? • z czym? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
blisko			
czego?	blisko	G.	Czekaj na mnie <i>blisko mojego domu</i> . (I)
czego?	–	G.	Całe życie czekała <i>wiadomości</i> od swojego syna. (III) Cierpliwie czekała <i>uznania</i> od innych. (III)
gdzie?	na	L.	Na mojego kolegę zwykle czekam <i>na rogu ulicy</i> . (I)
	w	L.	Na gości oni zawsze czekają <i>w przedpokoju</i> . (I)
jak długo?	od	G.	Czekam na ciebie już <i>od godziny</i> . (I)
kogo?	–	A.	Jeśli tego nie zrobimy, czeka <i>nas</i> kara. (IV) W XXI wieku czeka <i>ludzi</i> coraz większe zagrożenie środowiska naturalnego. (IV) Wierzę, że jeszcze czekają <i>mnie</i> sukcesy w życiu. (IV)
na co?	na	A.	Codziennie czekam <i>na autobus</i> na przystanku. (I) Moje mieszkanie czeka <i>na remont</i> od trzech lat. (I/IV) Wiele przedsiębiorstw czeka jeszcze <i>na prywatyzację</i> . (III)
na kogo?	na	A.	Chłopiec czekał <i>na dziewczynę</i> , z którą się umówił. (I)
naprzeciw			
(ko) czego?	naprzeciw(ko)	G.	Czy czekaliście <i>naprzeciw tej fabryki</i> ? (I)
obok czego?	obok	G.	Będę na ciebie czekał <i>obok opery</i> . (I)
od kogo?	od	G.	Latami czekała <i>od niego</i> znaku życia. (III)
pod czym?	pod	I.	Kot czeka na swojego pana <i>pod stołem</i> . (I)
przed czym?	przed	I.	Ona czeka <i>przed teatrem</i> . (I)
za czym?	za	I.	Pies uparcie czekał na swojego pana <i>za ogrodzeniem</i> . (I)
z czym?	z	I.	Od dwóch godzin czekam na dzieci <i>z obiadem</i> . (I) Będę czekać <i>z decyzją</i> do przyszłego tygodnia. (II)

INNE POŁĄCZENIA

czekać + przysłówek

czekać + że

tylko + *czekać* w bezokoliczniku

czekać – porównania

- *Czekać cierpliwie / długo / krótko* itp. (I/II)
- Cierpliwie *czekałem*, że zmieni się mój los. (III)
- *Tylko czekać* kiedy wszędzie słońce. (III)
- *Czekać czegoś jak kania dżdżu / deszczu*. (I)
- *Czekać na kogoś / na coś jak na zbawienie*. (I)
- *Czekać jak głupi, idiota* itp. (I)
- *Czekać jak manny z nieba*. (I)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. być w pogotowiu • oczekiwać na kogoś / na coś • wyczekiwać kogoś / czegoś • wyglądać kogoś / czegoś • wypatrywać kogoś / czegoś • wystawać w jakimś celu [również w 3. osobie]
- II. grać na zwłokę • namyslać się nad czymś • nie kwapić się do czegoś • nie móc się zdecydować • nie spieszyć się *a*. nie śpieszyć się z decyzją • ociągać się z czymś • odwlekać coś • opóźniać się z czymś • przedłużać coś • przewlekać coś • spowalniać coś • trwać w bezczynności • wahać się • wstrzymywać się z czymś • zastanawiać się nad czymś • zwlekać z czymś
- III. liczyć na coś • mieć nadzieję na coś • przewidywać coś • spodziewać się czegoś
- IV. być w przyszłości czymś udziałem • następować • zdarzać się [tylko w 3. osobie]

47. CZESAĆ

NDK

[kto?]

co? • czym? • kiedy? (po czym?) • kogo? • przed czym?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Stała przed lustrem i długo czesała <i>swoje piękne włosy</i> .
czym?	–	I.	Systematycznie czeszę włosy <i>szczotką</i> .
kiedy? / po czym?	po	L.	Psy z długą sierścią należy czesać <i>po każdym spacerze</i> .
kogo?	–	A.	Matka czesała <i>swoją córeczkę</i> i całowała ją po głowie. W soboty fryzjerka czesała tylko <i>stałe klientki</i> .
przed czym?	przed	I.	Stała i czesała swoje włosy <i>przed lustrem</i> .

INNE POŁĄCZENIA

–

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

fryzować (przestarz.) • przygładzać włosy • układać włosy / sierść

48. CZESAĆ SIĘ

NDK

[kto?]

czym? • gdzie? (w czym?) • kiedy? (przed czym?) • przed czym? • u kogo? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czym?	–	I.	Zawsze czeszę się <i>grzebieniem</i> . (I)
gdzie? / w czym?	w	L.	Zawsze czesała się <i>w tym samym salonie fryzjerskim</i> . (I)

kiedy? / przed czym?	przed	I.	Zawsze lubiła się czesać <i>przed</i> przyjściem gości. (I)
przed czym?	przed	I.	Codziennie starannie czesała się <i>przed</i> lustrem. (I)
u kogo?	u	G.	Babcia na każde święta czesała się <i>u</i> fryzjera. (I)

INNE POŁĄCZENIA

czesać się + przysłówek

→ Czesać się *dokładnie* / *gładko* / *starannie* itp. (I)

→ Czesać się *stałe* / *zawsze* / *zwykle* itp. (II)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

I. być czesanym przez kogoś • fryzować się (przestarz.) • korzystać z usług fryzjera • przyglądać sobie włosy • układać sobie włosy

II. mieć pewien rodzaj fryzury • nosić pewien styl uczesania

49. CZĘSTOWAĆ

NDK

[kto?]

czym? • kogo? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
czym?	–	I.	W rodzinie ojciec lubił częstować gości <i>wisniówką</i> . (I) Ojczym częstował ją zwykle <i>obelgami</i> . (II) Od lat częstowała nas <i>prerażającymi opowieściami</i> . (III)
kogo?	–	A.	Zawsze częstowałem <i>koleżanki</i> kawą i ciastkami. (I) Często nasza matka częstowała <i>mojego brata</i> różgą. (II)

INNE POŁĄCZENIA

częstować + przysłówek

→ Częstować kogoś *często* / *zawsze* / *zwykle* itp. (I–III)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

I. dawać komuś coś do jedzenia / picia / palenia • dzielić się czymś • gościć kogoś • podejmować kogoś • proponować coś komuś • przyjmować kogoś czymś • raczyć kogoś czymś • traktować kogoś w jakiś sposób • ugaszczać kogoś

II. **przenosić**: sprawiać przykrość komuś • uderzać kogoś • wyrządzać komuś coś złego / nieprzyjemnego

III. dzielić się wiadomościami • opowiadać coś komuś

50. CZUĆ

NDK

[kto? • co?]

co? • czym? • do czego? • do kogo? • gdzie? (w czym?) • kim? • kogo? • od czego?
• od kogo? • w czym? • w kim? • jak?

POŁĄCZENIA SKŁADNIOWE Z PRZYPADKAMI

PYTANIE	PRZYIMEK	PRZYPADEK	PRZYKŁADY
co?	–	A.	Zawsze czułem <i>ogromną sympatię</i> do tego człowieka. (I) Babcia czuła <i>zbliżającą się śmierć</i> . (I) Czuję tutaj <i>zapach</i> spalenizny. (I) Czuć tutaj <i>zapach</i> spalenizny.* (II)
czym?	–	I.	Mojego ojca czuć było <i>papierosami</i> i <i>alkoholem</i> .* (II) Od tego pijaka czuć <i>wódkę</i> .* (II) W tym samochodzie zawsze czuć było <i>psem</i> .* (II) Cały czas czuć było od tego człowieka <i>cebulą</i> .* (II) W tym miasteczku czuć z daleka <i>zapadłą prowincją</i> . (IV)
do czego?	do	G.	Czułem <i>do tych miejsc</i> nieuzasadnioną tęsknotę. (I) Czułem zawsze wielką miłość <i>do mojego kraju</i> . (I)
do kogo?	do	G.	Od lat czułem <i>do tej kobiety</i> wielką miłość. (I)
gdzie?	w	L.	Od rana czuję ból <i>w żołądku</i> . (I) Od kilku chwil czuć <i>w mieszkaniu</i> zapach gazu. (II)
kim?	–	I.	Tego mężczyznę czuć było <i>bełfrem</i> . (V)
kogo?	–	A.	Pies czuł <i>zbliżającą się osobę</i> i zaczynał warczeć. (I) Czuć było <i>tego człowieka</i> z daleka.* (II) Od pewnego momentu czułem w niej <i>przyjaciółkę</i> . (III)
od czego?	od	G.	Od pewnego czasu czuć <i>od pieca</i> ulatniający się gaz.* (II) Czuć <i>od tego silnika</i> zapach spalenizny.* (II)
od kogo?	od	G.	Czuć <i>od niej</i> zapach tanich perfum.* (II) Czuć <i>od niego</i> nieprzyjemny zapach.* (II)
w czym?	w	L.	Od kilku dni czułem <i>w jego zachowaniu</i> coś dziwnego. (III)
w kim?	w	L.	Od dawna czułem <i>w tym człowieku</i> przyjaciela. (I/III)

50

INNE POŁĄCZENIA

- czuć* + przysłówek
czasownik + *czuć*
- czuć* + *że*
- czuć* – bez dopełnienia
czuć + *jak*
- Czuć *intensywnie / mocno / strasznie* itp. (II)
→ *Przestać czuć* (w zn. *zemdleć*).
→ *Dawać czuć* (w zn. *dawać do zrozumienia*).
→ *Czułem, że* wszystko musi się udać. (I)
→ *Czułem, że* zgubiłem się w lesie. (III)
→ Te wędliny już *czuć*. (II)
→ *Czuł, jak* mu serce bije. (I / III)
→ *Czuł, jak* mu krew uderza do głowy. (I)

NIEKTÓRE WYRAZY I POŁĄCZENIA BLISKOZNACZNE

- I. domniemywać • domyslać się czegoś • doświadczać czegoś • doznawać wrażenia • mieć jakieś wrażenie zmysłowe / uczucie • mieć przeczucie • odbierać zmysłami jakieś wrażenia
• odczuwać coś • przeczuciwać coś • przewidywać coś • przeżywać coś • przypuszczać, że
- II. cuchnąć czymś • dawać się odczuć • śmierdzieć czymś • zalatywać czymś [nieosobowo, tylko w bezokoliczniku; zwykle o nieprzyjemnych zapachach]
- III. mieć świadomość czegoś • nabierać pewności • spodziewać się czegoś • uświadamiać sobie coś
• zdawać sobie sprawę z czegoś